

Μνήμων

Τόμ. 3 (1973)

Τ Ο Μ Ο Σ Τ Ρ Ι Τ Ο Σ

ΜΝΗΜΩΝ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑΣ ΦΙΛΟΠΟΥΛΟΥ: Αί δυτικάι πηγαί διά τήν ἔναντι τῶν Νορμανδῶν πολιτικὴν τοῦ Κωνσταντίνου Γ' Δούκα ● ALEXANDRA V. PETALA: La Naissance du Nouvel État Grec vue par la Presse Toulousaine ● ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Α. ΚΥΡΚΟΥ: Δύο ἀνθρωπολογικὲς θέσεις στὸ σοφιστὴ Ἀντιφόντα ● ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Θ. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ: Χειρόγραφα Μοναστηρίων τῆς Ἠλείας ● ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΧΡ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΑΔΟΥ: Μετασχηματιστικὴ ἀνάλυσις τῶν συμπληρωματικῶν προτάσεων τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσας ● ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ: Συμβολὴ εἰς τὴν ἔρευναν τῆς Νεολιθικῆς Θεσσαλίας ● ΙΩΑΝΝΟΥ Κ. ΠΡΟΜΠΟΝΑ: Ποικίλα κριτικά ● ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΥ: Μελανόμορφα ἀγγεῖα ἐκ Κεφαλληνίας.

Α Θ Η Ν Α Ι 1 9 7 3

ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΩΝ ΤΗΣ ΗΛΕΙΑΣ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Θ. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

doi: [10.12681/mnimon.148](https://doi.org/10.12681/mnimon.148)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ Α. Θ. (1973). ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΩΝ ΤΗΣ ΗΛΕΙΑΣ. *Μνήμων*, 3, 91-120.
<https://doi.org/10.12681/mnimon.148>

ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΩΝ ΤΗΣ ΗΛΕΙΑΣ

Τῷ σεβ. μητροπολίτῃ Ἑλείας καὶ Ὡλένης

κ. Ἀθανάσιω

πάνν εὐλαβῶς ἀφιεροῦται.

Ἡ σύνταξις καὶ δημοσίευσις καταλόγων τῶν ἀνὰ τὰς δημοσίας, ἰδιωτικὰς ἢ μοναστηριακὰς βιβλιοθήκας καὶ συναφῇ ἰδρύματα ἀποκειμένων χειρογράφων συμβάλλει, ὥς γνωστόν, εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης, καθ' ὅσον οὕτω τίθενται εἰς χεῖρας τῶν ἐρευνητῶν νέα στοιχεῖα πρὸς ἐνδελεχεστέραν ἐξέτασιν τῶν πραγμάτων τοῦ παρελθόντος. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι διαθέτομεν σήμερον καταλόγους πολλῶν συλλογῶν, ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἄλλαι, ὅλως ἢ ἐν μέρει ἄγνωστοι εἰς τὸ εὐρὸ ἐπιστημονικὸν κοινόν, εἰς τὰς ὁποίας δυνατόν νὰ περιλαμβάνωνται χειρόγραφα οὐχὶ μικρᾶς σπουδαιότητος. Εἰς τὰς βιβλιοθήκας ὁρισμένων ἐκ τῶν μοναστηρίων τῆς Ἑλείας¹ ὑπάρχουν ἀπὸ αἰώνων χειρόγραφα, ἀλλ' αἱ περὶ αὐτῶν εἰδήσεις εἰ-

1. Διὰ τοῦ Β. Δ. τῆς 26/4 1836 τὰ κριθέντα ὥς διατηρητέα μοναστήρια τῆς Ἑλείας εἶναι τὰ ἀκόλουθα : Σκαφιδιάς, Βλαχερνῶν, Πορετσοῦ, Ἀνω Δίβρης, Κάτω Δίβρης καὶ Κρεμαστῆς. Παραθέτομεν ἐνταῦθα τὴν κυριωτέραν περὶ αὐτῶν καὶ τῶν ὑπολοίπων βιβλιογραφίαν. Σπ. Λάμπρου, Τὰ σιγίλλια καὶ λοιπὰ ἔγγραφα τῆς ἐν τῷ δήμῳ Λετρίνων μονῆς Σκαφιδιάς, «Νέος Ἑλληνομνήμων», τ. Ε' (1908), σσ. 79-99. Παν. Παπαδημητρίου - Ἀλ. Καραχάλιου - Παπαδημητρίου, Ἡ ἱστορικὴ μονὴ Σκαφιδιάς Ἑλείας, Πύργος 1970, σσ. 94 (βλ. καὶ κρίσιν ὑπὸ Τ. Α. Γριτσοπούλου, «Πελοποννησιακά», τ. Η' (1971), σ. 505). Κ. Δ. Ψυχोगιού, Ἐνετικά ἔγγραφα τῆς Σκαφιδιάς, «Ἑλειακά», τχ. Θ' (1956), σσ. 165-166. Τοῦ αὐτοῦ, Ἐνθυμήματα καὶ σημειώσεις ἀπὸ κώδικες καὶ βιβλία τῶν μοναστηρίων τῆς Ἑλείας, ἐνθ' ἀνωτ., τχ. ΙΖ' (1959), σσ. 509-516 καὶ τχ. ΙΗ' (1959), σσ. 533-536. Τοῦ αὐτοῦ, Τὸ Φραγκαπήδημα, ἐνθ' ἀνωτ., τχ. Θ' (1956), σσ. 186-188 καὶ τχ. Ι' (1956), σσ. 200-204. — Ὑπόμνημα τῆς ἐν Ἑλείᾳ ἱερᾶς μονῆς «Σκαφιδιάς» κατὰ τοῦ ΓΥΙΑ' Νόμου, ὑποβληθὲν πρὸς τὴν Βαν Διπλὴν Ἀναθεωρητικὴν Βουλὴν τῶν Ἑλλήνων, ἐν Ἀμαλιάδι, τυπογραφεῖον «Ἡ Πρόδοξ», Κωνστ. Θ. Ζάκα, 1911, σσ. 11. Ἀναστασίου Κ. Ὁρλάνδου, Αἱ Βλαχερναι τῆς Ἑλείας, ΑΕ, 1923, σσ. 5-35. Παν. Παπαδημητρίου - Ἀλ. Καραχάλιου, Αἱ Βλαχερναι τῆς Ἑλείας (ἱστορικὴ μελέτη), Πύργος 1971, σσ. 95 (βλ. καὶ κρίσιν ὑπὸ Τ. Α. Γριτσοπούλου, «Πελοποννησιακά», τ. Η' (1971), σσ. 504-505). Κ. Δ. Ψυχोगιού, Πατριαρχικά σιγίλλια τῆς μονῆς

ναι ἐλάχισται καὶ συγκεχυμένα² μὲ ἀποτέλεσμα νὰ παραμένουν ἄγνωστα εἰς τὸ σύνολόν των, καίτοι τὸ παλαιογραφικὸν ἐνδιαφέρον τῶν ἐρευνητῶν δι' αὐτὰ ἔχει ἐκδηλωθῇ ἤδη ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος³.

Ὁ Γάλλος Buchon, κατὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι περιοδείαν του πρὸς μελέτην τῶν φραγικῶν καταλοίπων, ἐδρεθεῖς ἐν Ἡλείᾳ κατὰ τὸ ἔτος 1841 ἐπεδίωξε νὰ ἴδῃ τὰς μοναστηριακὰς βιβλιοθήκας καὶ δὴ τῆς Σκαφιδιάς καὶ τῶν Βλαχερνῶν. Εἰς τὴν Σκαφιδίαν ἐπληροφορήθη ὅτι τὰ βιβλία εἶχον κατὰ τῶν Τούρκων κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν, ἀλλ' ἐν τῷ δωματίῳ οὗ ἐφιλοξενήθη εἶδεν «ἐκκλησιαστικά τινα χειρόγραφα τοῦ δεκάτου πέμπτου καὶ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος, εὐαγγέλια καὶ λειτουργικά βιβλία, ὡς καὶ ὠραίων εἰς φύλλα χαρτῶν κώδικα ὁμιλιῶν τοῦ Ἰωάννου Χρυσόστομου τοῦ δεκάτου τρίτου ἢ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος»⁴. Παραδόξως, ὁ καθηγητὴς Σπ. Λάμπρος λέγει ὅτι κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1907 δευτέραν ἐπίσκεψίν του οὐδὲν ἐκ τῶν χειρογράφων τούτων εἶρε⁵. Σήμερον φυλάσ-

«Βλαχεράιναις» Ἡλείας, «Ἑλληνικά», τ. ΙΣΤ' (1958 - 59), σσ. 203 - 218. Ἀνδρ. Ἀνδριανοπούλου, Μία πνευματικὴ κυψέλη, ἡ γυναικεία κοινοβιακὴ ἱερὰ μονὴ Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Κρεμαστής ἐν Λάνθι Ἡλείας, Ἀθήναι 1969, σσ. 54.

Εἰς τὴν ἀνωτέρω βιβλιογραφίαν ἃς προστεθοῦν καὶ τὰ γραφέντα ὑπὸ Γ. Λαμπάκη ἐν ΔΧΑΕ, περίοδ. α', τ. Α' (1892), σσ. 98 - 99 καὶ τ. Β', σ. 44, τὰ ὑπὸ Γ. Παπανδρέου ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ Ἡ Ἡλεία διὰ μέσου τῶν αἰῶνων», ἐν Ἀθήναις 1924, σσ. 182 κέξ., ὡς καὶ τὰ ὑπὸ Α. Βον, La Morée Franque, Paris 1969.

2. Ὁ Δημ. Γκίνης (Κατάλογοι ἑλληνικῶν κωδίκων ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἀνατολῇ, ΕΕΒΣ, τ. ΙΑ' (1935), σ. 379) ποιεῖται μνείαν μόνον τῶν χφφ. τῆς Σκαφιδιάς καὶ παραπέμπει εἰς τὸν Buchon καὶ τὸν Σπ. Λάμπρον. Βλ. κατωτέρω σημ. 4, 5.

3. Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος μας ὁ Νίκος Ἀ. Βέης ὑπεσχέθη νὰ παράσχῃ «εἰς τοὺς περὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν παλαιογραφίαν ἀσχολουμένους τὴν ἐπιστημονικὴν ἀναγραφὴν πάντων τῶν εἰς κοινοτικὰς, σχολικὰς καὶ μοναστηριακὰς βιβλιοθήκας τῆς Πελοποννήσου διασωθέντων κωδίκων». Καὶ ἀνέφερεν ὅτι «οὐδεὶς εἶχεν ἐπιχειρήσει τὴν κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐπιστήμης συστηματικὴν ἀναδίφασιν καὶ ταξινόμησιν αὐτῶν, εἰς τρόπον ὥστε ἀπέκριντο κοινισαλέα ἔρμαια τῶν διαφόρων ζωφίων, διηρηπάζοντο καὶ ἐξεπατριζόντο ὑπὸ τῶν ἐπιτηδίων καὶ κατεστρέφοντο ὑπ' ἀμαθῶν καλογήρων, καθὼς συμβαίνει δυστυχῶς καὶ εἰς τόσας ἄλλας τῆς Ἀνατολῆς βιβλιοθήκας». Ν. Βέης, Ἐκθεσις παλαιογραφικῆς καὶ ἱστοριοδιφικῆς ἐκδρομῆς εἰς τὴν ἐπαρχίαν Καλαβρυτῶν, περ. «Παναθήναια», τχ. 15 Δεκ. 1904, σ. 136. Πρβλ. τοῦ αὐτοῦ, Κατάλογος τῶν χειρογράφων κωδίκων τῆς ἐν Θεράπναις Μονῆς τῶν Ἀγίων Τεσσαράκοντα. [Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Ἀπετηρίδος τοῦ Παρνασσοῦ] Ἡ ἔτους], ἐν Ἀθήναις 1904, σ. 5. Ὁ ἀείμνηστος Καθηγητὴς δὲν ἐπεσκέφθη πρὸς μελέτην τὰς μοναστηριακὰς βιβλιοθήκας τῆς Ἡλείας.

4. J. A. Buchon, La Grèce continentale et la Morée, Paris 1843, σ. 505.

5. Σπ. Λάμπρου, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 79. Ἀπορίας σοβαρὰς προκαλοῦν οἱ λόγοι αὐτοῦ τοῦ Λάμπρου, καθ' ὅσον ὁ ὑπὸ τοῦ Buchon ἀναφερόμενος κωδὶξ μὲ ὁμιλίας τοῦ Χρυσόστομου εἶναι, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὁ ὅτ' ἀρ. 9 τοῦ παρόντος καταλόγου. Ἄλλως τε, ἀποδεδειγμένως, ὑπῆρχον ἀπὸ τοῦ ιη' αἰ. καὶ ἐντεῦθεν κώδικες ἐν τῇ μοναστηρίῳ.

σονται εκεί 20 κώδικες και πρόχειρος χειρόγραφος κατάλογος αυτών συνταχθείς, προφανώς, υπό του μητροπολίτου 'Αντωνίου (1922-1945). Σημαντικὸς κατὰ τὸ περιεχόμενον εἶναι ὁ κτητορικὸς κώδιξ τοῦ μοναστηρίου, εἰς «σημειώσεις» τοῦ ὁποίου ἐστηρίχθη κυρίως ὁ ἀνωτέρω ἱεράρχης ἵνα καταρτίσῃ κατάλογον τῶν πρὸ αὐτοῦ ἐπισκόπων 'Ηλείας καὶ 'Ωλένης⁶. Πρὸ τινων ἐτῶν ὁ ἱστοριοδίφης Κ. Δ. Ψυχογιὸς ἀνήγγειλε τὴν ἐκδοσὶν καταλόγου τῶν ὑπαρχόντων χειρογράφων, ἡ ὁποία ὁμως δὲν ἐπραγματοποιήθη μέχρι τοῦδε⁷.

Εἰς τὰς Β λ α χ έ ρ ν α ς οἱ μοναχοὶ ἀφηγήθησαν εἰς τὸν Buchon ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν χειρογράφων ἐκάησαν κατὰ τὴν πυρπόλησιν τοῦ μοναστηρίου ὑπὸ τοῦ 'Ιμπραήμ⁸. 'Αντιθέτως, ἐκ τοῦ κτητορικοῦ κώδικος ἀντλοῦμεν τὴν εἰδήσιν ὅτι κατὰ τὰς χαλεπὰς στιγμὰς τῆς 'Επαναστάσεως τὰ βιβλία καὶ ἄλλα πολύτιμα σκεύη ἐστάλησαν πρὸς φύλαξιν εἰς τὴν Ζάκυνθον, ἀπὸ ὅπου καὶ μετεκομίσθησαν μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων⁹. Κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1893 ἐπίσκεψίν του ὁ Γ. Λαμπάκης εὗρε κώδικάς τινας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ νομοκάνονα τοῦ ἱστ' αἰῶνος τοῦ πατριάρχου 'Ιεροσολύμων Θεοφάνους¹⁰. 'Ο Γ. Παπανδρέου ἀναφέρει ἀπλῶς τὴν ὑπαρξίν κωδίκων τινῶν¹¹, ἐνῶ κατὰ τὸν Κ. Δ. Ψυχογιὸν πρὸ δεκαπενταετίας ἐσώζοντο «*δύο ἢ τρεῖς χειρόγραφοι νομοκάνονες τοῦ ἱε' αἰῶνος*»¹². 'Εγράφη προσφάτως ὅτι τὰ σωζόμενα χειρόγραφα «*ἐμελέτησεν ἐπισταμένως τὸ θέρος τοῦ 1969 ὁ ... κ. Αἰνὸς Πολίτης*»¹³.

Περὶ τοῦ χειρογράφου πλούτου τῆς 'Α ν ω Μ ο ν ῆ ς Δ ί β ρ η ς

6. 'Α ν τ ω ν ί ο υ μητρ. 'Ηλείας, 'Η 'Επισκοπὴ 'Ηλείας διὰ τῶν αἰώνων. 'Ανατύπωσις ἐκ τῆς «Θεολογίας», 'Αθήνησι 1928, σσ. 21. Δυστυχῶς τόσον ὁ «Κώδιξ» τῆς Σκαφιδιάς, ὅσον καὶ τῶν Βλαχερνῶν δὲν περιγράφονται εἰς τὸν παρόντα κατάλογον, διότι κατὰ τὴν ἐρευνάμ μας δὲν εὗρέθησαν εἰς τὴν θέσιν τῶν.

7. Περ. α' 'Ηλειακά, τχ. Θ' (1956), σ. 165.

8. J. A. Buchon, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 513. 'Α. 'Ο ρ λ ά ν δ ο υ, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 35.

9. Π. Παπαδημητρίου - 'Α λ. Καραχάλιου, Αἱ Βλαχέρναι, σσ. 28 κέξ.

10. Βλ. Γ. Λ α μ π ά κ η ν ἐν ΔΧΑΕ, περίοδ. α', τ. Β', σ. 45. 'Ο κώδιξ δὲν ὑπάρχει σήμερον ἐν τῷ μοναστηρίῳ.

11. Γ. Παπανδρέου, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 187.

12. α' 'Ελληνικά, τ. ΙΣΤ' (1958-59), σ. 203. 'Εγραψε τότε ὁ Ψυχογιὸς: «*Εἶναι δυστύχημα ὅτι οἱ ἀξιόλογες βιβλιοθήκες τῆς μονῆς Βλαχέρνης καὶ τῆς μονῆς Σκαφιδιάς 'Ηλείας, καθὼς καὶ τὰ κειμήλιά τους, ἔχουν ἐγκαταλειφθῇ καὶ ἀφανίζονται σιγὰ - σιγὰ... Σήμερον ἡ κατάστασις εἶναι ἀξιοθρήνητη*». Αὐτόθι, σ. 203, σημ. 4. Εἶναι ἀγνωστον ἂν ἔχῃ βάσιν τινὰ ἡ φήμη κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ μητρ. 'Αντώνιος ὑπεξήρσε χειρόγραφα τῶν Βλαχερνῶν. Βλ. περ. α' 'Η Φωνὴ τῆς ἐρήμου, τ. Η' (1969), σ. 173.

13. Π. Παπαδημητρίου - 'Α λ. Καραχάλιου, Αἱ Βλαχέρναι, σσ. 82 - 83.

δὲν ὑπῆρχον συγκεκριμέναι πληροφορίαί. Ὁ Ψυχολογὸς ὁμιλεῖ ἀορίστως δι' ὑπερπεντήκοντα «χειρόγραφα ἢ ἐντυπα τῶν ιζ' - ιθ' αἰ.»¹⁴, ἐνῶ παραδίδεται ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν μαχῶν μὲ τοὺς Λαλαίους (Ἰούνιος 1821) τὰ βιβλία ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ τὴν κατασκευὴν φυσεκίων.¹⁵ Παραδίδεται ὡσαύτως ὅτι ἡ Κάτω Μονὴ Δίβρης ἐπυρπολήθη ἐν ἔτει 1809 ὑπὸ τῶν Λαλαίων καὶ κατεστράφησαν ἅπαντα τὰ ἱερὰ σκευή, εἰκόνες καὶ βιβλία αὐτῆς ¹⁶, τοῦτο ὁμως δὲν γίνεται παραδεκτὸν ὑπὸ τοῦ μητρ. Ἀντωνίου ¹⁷. Σήμερον εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ἀνω Μονῆς ἀπόκεινται 16 χειρόγραφα.

Πληροφορίας περὶ ὑπάρξεως χειρογράφων ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Πορτσου δὲν κατέστη δυνατόν νὰ συγκεντρώσωμεν. Ἐσχάτως ὁ μητρ. Ἡλείας κ. Ἀθανάσιος εὔρεν ἐν αὐτῷ καὶ παρέλαβε πρὸς φύλαξιν ὥραϊον περγαμηνὸν τετραεὺς ἀγγέλον τῶν ιγ' - ιδ' αἰ. Εἶχε, τέλος, γίνεαι λόγος καὶ περὶ ὑπάρξεως κτητορικῶν κωδίκων εἰς τὰ μοναστήρια Κρεμαστῆς ¹⁸ καὶ Φραγκοπηδῆματος ¹⁹.

Καὶ εἰς ἕτερα πελοποννησιακὰ μοναστήρια ὑπῆρχον χειρόγραφα προερχόμενα ἐξ ἡλειακῶν. Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Μ. Σπηλαίου, ἡ ὁποία κατεστράφη κατὰ τὴν πυρκαϊάν τοῦ 1934, ἀπέκειντο δύο κώδικες, εἰς περγαμηνὸς (ιβ' αἰ.), καὶ ἕτερος χαρτῶς (ιστ' αἰ.), προερχόμενοι ἐξ Ἀγ. Νικολάου (Φραγκοπηδήματος) ²⁰. Ἐπίσης εἰς τὸ κατὰ τὴν Ἀροανίαν (Καλαβρύτων) μοναστήριον τῶν Ἀγ. Θεοδώρων ὁ Ν. Βέης εὔρε νομοκάνονα τοῦ ιη' αἰ. ὁ ὁποῖος, κατὰ τινα σημείωσιν, ἀνήκεν εἰς τὸ — διαλελυμένον σήμερον — μοναστήριον τῆς Ρετεντοῦς ἐν τῷ τ. δήμῳ Ὠλένης ²¹. Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ὅτι διεσώθη καὶ ἐξεδόθη ὁ «Κῶδις» τοῦ ναοῦ Παναγίας τῶν Λεχαινῶν Ἡλείας, ἀλλ' ἀκέφαλος καὶ κολοβός ²².

14. Περ. «Ἡλειακά», τχ. ΙΗ' (1959), σ. 526.

15. Γ. Α. Χρυσανθακοπούλου, Ἡ Ἡλεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ἐν Ἀθήναις 1950, σ. 195.

16. Γ. Α. Χρυσανθακοπούλου, ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 134 - 135.

17. Μητροπολίτου πρ. Ἡλείας Ἀντωνίου, Ἡ Δίβρη, «Πελοποννησιακὴ Πρωτοχρονιά», τ. Ε' (1961), σ. 39.

18. Περ. «Ἡλειακά», τχ. ΙΗ' (1959), σ. 534.

19. Αὐτόθι, τχ. Ι' (1956), σσ. 201 κέξ.

20. Νίκου Ἀ. Βέη, Κατάλογος τῶν ἑλληνικῶν χειρογράφων κωδίκων τῆς ἐν Πελοποννήσῳ μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, τόμ. Α', ἐν Ἀθήναις 1915, σ. 30 ἀρ. 28 καὶ σσ. 55 - 56 ἀρ. 55.

21. Ν. Βέη, Κατάλογος τῶν χειρογράφων κωδίκων τῆς ἐν Ἀροανίᾳ μονῆς τῶν Ἀγίων Θεοδώρων, Ἀ' Ἐπετηρὶς Παρνασσοῦ, τ. Θ' (1906), σσ. 70 - 71, ἀρ. 18.

22. Ντίνου Δ. Ψυχολογῶ, Ὁ Κώδικας Παναγίας τῆς Λεχαινίτισσας καὶ τὰ Λεχαινά, (μὲ σχόλια ἱστορικά, τοπωνυμικά, τοπογραφικά, γλωσσικά), ἐν Πάτραις [1950], σσ. 112.

Ἐκ τῆς μελέτης τοῦ παρόντος καταλόγου, ὁ ὁποῖος συνετάχθη μετὰ τὴν κατὰ τὸ θέρος 1973 ἐπίσκεψιν ἡμῶν ²³, συνάγεται ὅτι τὰ περιγραφόμενα χειρόγραφα δὲν εἶναι εὐκαταφρόνητα κατὰ τὸν ἀριθμὸν ἢ ἀνάξια λόγου κατὰ τὸ περιεχόμενον. Ὡρισμένα ἐξ αὐτῶν ἀντεγράφησαν εἰς τὰ μοναστήρια ὅπου εὐρίσκονται σήμερον ²⁴, ἀλλὰ ὁμως μετηνέχθησαν ἄλλοθεν. Οὕτως ὁ κώδιξ ὑπ' ἀρ. 13 (5) τῆς Σκαφιδιάς, ὁ ὁποῖος ἀνήκεν εἰς τὸν μητρ. Ὡλένης Ἰωσήφ (ιη' αἰ.), φαίνεται ὅτι προέρχεται ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, καθ' ὅσον εἰς τὸ πρῶτον μέρος αὐτοῦ ὑπάρχουν διάφοροι ἐνθυμήσεις ἀναφερόμεναι εἰς γεγονότα ποὺ συνέβησαν ἐκεῖ. Ἐπίσης εἰς τὸν κώδικα 35 (10) τῆς Ἀνω Μονῆς Δίβρης ῥητῶς ἀναγράφεται ὅτι οὗτος μετηνέχθη ἐξ Ἀγ. Ὁρους, ἐνῷ ὠραιότατος μουσικὸς κώδιξ τῆς Σκαφιδιάς ἀνήκεν ἄλλοτε εἰς τὴν μονὴν Κουτλουμουσίου ²⁵. Ἀγνωστον εἶναι πῶς περιήλθεν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῶν Βλαχερνῶν «Νόμιμον» τοῦ ιη' αἰ. τοῦ μοναστηρίου Ἀγ. Νικολάου Καλαβρύτων (ἀρ. 24). Γεγονὸς παραμένει ὅτι παρὰ τὴν μακροχρόνιον δουλείαν καὶ τὰς ἀλλεπαλλήλους ἐθνικὰς περιπετείας ²⁶ κατέστη δυνατόν νὰ περισωθοῦν ἄλλοι περισσότερα καὶ ἄλλοι ὀλιγώτερα χειρόγραφα, ἢ συγκέντρωσις καὶ διαφύλαξις τῶν ὁποίων ὀφείλεται κυρίως εἰς μέλη τῆς μοναχικῆς ἀδελφότητος. Χαρακτηριστικὴ ἐνθύμησις δεικνύει τὸ μέλημα ἑνὸς ὀλιγογραμμάτου μοναχοῦ διὰ τὴν προφύλαξιν χειρογράφου τινὸς τῆς Σκαφιδιάς (ἀρ. 17 - 656) κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν : «Πὸς ἐγλιτσοσα το 1821 αὐτω τῷ χαρτίον ἀπὸ τοῦς ἀγαρινούς εἴστερα ἀπο τόσας πυρπολίσις ὅπου ελαβε το Μοναστήριον». Οἱ μοναχοὶ τῶν Βλαχερνῶν κατὰ τὴν πλεον κρίσιμον περίοδον τοῦ Ἀγῶνος μετέφερον κειμήλια καὶ βιβλία εἰς Ζάκυνθον πρὸς φύλαξιν, ἐνῷ ἀντιθέτως αἱ πολεμικαὶ ἀνάγκαι ἐπέβαλον ὅπως ἔντυπα καὶ χειρόγραφα τῶν μοναστηρίων τῆς Δίβρης χρησιμοποιηθοῦν διὰ τὴν κατασκευὴν φουσεκίων.

Ἐκ τῶν περιλαμβανομένων εἰς τοὺς κώδικας κειμένων πολλὰ εἶναι ἤδη γνωστά, ὑπάρχουν ὁμως καὶ τινα λανθάνοντα, ὅπως τὸ ὑπὸ Δανιὴλ Κεραμέως ἐγκώμιον εἰς τὴν Αἰκατερίνην Β' καὶ ἡ, ψευδωνύμως Ἰσως γραφείσα, διατριβὴ κατὰ τοῦ διδασκάλου καὶ διαφωτιστοῦ Ἀθαν. Ψαλῖδα ²⁷. Δὲν λείπουν ἐξ ἄλλου χαρακτηριστικὰ κείμενα τῶν χρόνων τῆς Τουρκο-

23. Πρὸς τὸν προθύμως ἐπιτρέψαντα τὴν μελέτην τῶν χειρογράφων μητρ. Ἡλείας κ. Ἀθανάσιον ἐκφράζομεν θερμὰς εὐχαριστίας.

24. Βλ. ἀρ. 13 (5) τῆς Σκαφιδιάς, φ. 23 β.

25. Παράρτημα τοῦ παρόντος καταλόγου, ἀρ. 8' (11).

26. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς Ἰταλο - γερμανικῆς κατοχῆς (1941 - 1944) καὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου (1946 - 1949) αἱ μοναστηριακαὶ βιβλιοθήκαι Ἡλείας οὐδὲν ἐσθίχθησαν.

27. Τῶν δύο τούτων κειμένων ἐτοιμάζομεν τὴν ἐκδοσιν, ὥς δηλοῦμεν καὶ ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ. Βλ. ἀρ. 23, μ. Βλαχερνῶν.

κρατίας (προφητεία Ἀγαθαγγέλου, ὀπτασία Δανιὴλ κλπ.). Εὐνόητον καθίσταται ὅτι ποσοτικῶς πλεονάζουν τὰ λειτουργικά, ἡθικοδιδασκτικά, νομοκανονικά καὶ ἕτερα ἐκκλησιαστικοῦ περιεχομένου χειρόγραφα. Οὐχὶ ἀσημάντου ἐνδιαφέροντος εἶναι ἐπίσης καὶ τὰ μουσικά χειρόγραφα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν ἐπισύρει ἀκόμη τὴν προσοχὴν τῶν περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν ἀσχολουμένων ²⁸.

Καὶ αἱ διάφοροι σημειώσεις - ἐνθυμήσεις δὲν στεροῦνται ἀξίας. Ἐξ αὐτῶν πληροφοροῦμεθα πολλάκις περὶ ἀσημάτων πραγμάτων, ἐνίοτε ὅμως ῥίπτεται φῶς ἐπὶ ἀγνώστων ἢ ἀμφισβητούμενων ἐκκλησιαστικῶν, πολιτικῶν, κοινωνικῶν κλπ. θεμάτων. Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρομεν ὅτι κατὰ ἐνθύμησιν τοῦ ὑπ' ἀρ. 27 (13) κώδικος τῆς Ἄνω μονῆς Δίβρης ἡ κώμη τῆς Δίβρης εὐρίσκετο περὶ τὰ τέλη τοῦ 17 αἰῶνος ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἐκ Γαστούνης Τούρκου Χουτουμάνη, οὕτω δὲ ἀναιροῦνται τὰ ἀμαρτυρήτως παλαιότερον γραφέντα ὅτι οὐδέποτε εἰσῆλθον Τούρκοι ἐκεῖ ²⁹. Δὲν εἶναι ἄγνωστον ὅτι ὁ ἀείμνηστος μητροπ. Ἀντώνιος ἐπὶ τῇ βάσει ἐνθυμήσεων ἐκ κωδίκων, τῆς Σκαφιδιᾶς κυρίως, κατέστη δυνατόν νὰ πλουτίσῃ τὸν κατάλογον τῶν ἀρχιερέων τῆς ἐπισκοπῆς Ἡλείας καὶ Ὡλένης, ὡς ἔχομεν ἤδη ἀναφέρει. Ὡρισμέναι πάλιν ἐνθυμήσεις, ἀναφερόμεναι εἰς ἐπίκαιρα γεγονότα, ἀφήνουν νὰ ἐννοήσωμεν καὶ τὴν ψυχικὴν διάθεσιν τῶν γραψάντων αὐτὰς μοναχῶν. Εἰς κώδικα τῆς Ἄνω μονῆς Δίβρης (ἀρ. 29) ἀναγινώσκουμεν : «1821 του βαγγελισμοῦ ἀνιμερα ἐγινη η φοτια ης τιν πατρα οπου εσίκωσάν ἐπαναστασι η χριστιανι ης τους αβαρβαρρους». Εἰς τὸν αὐτὸν κώδικα κάποιος ἀπλοϊκὸς μοναχὸς κρίνων δυσμενῶς τὰ νομοθετικὰ μέτρα τοῦ κράτους ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν (1834) γράφει : «1834 ὁ χαλασμός τὸν μοναστηριῶν και τον εκλίσιον και η κατεσκήνη τοῦ ειερατήου». Διὰ τῶν ἐν τῷ παρόντι καταλόγῳ καταχωρουμένων ἐνθυμήσεων καὶ ποικίλων σημειώσεων ἐκ κωδίκων ἡλειακῶν μοναστηρίων πλουτίζεται, ἀναμφιβόλως, καὶ ὁ κατάλογος τῶν βιβλιογράφων, κτητόρων κωδίκων καὶ ἄλλων προσώπων τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας.

Κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ καταλόγου μετέλλομεν τὸ πλεον πρόσφορον παλαιογραφικὸν σύστημα, πρὸς πληρεστέραν δ' ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐρευνητῶν παρεθέσαμεν ἐν τέλει λεπτομερὲς εὐρετήριοιον ὀνομάτων καὶ πραγμάτων.

28. Τὰ χφφ. ταῦτα, 8 ἐν συνόλῳ, περιγράφονται διὰ βραχέων ἐν παραρτήματι καὶ ἀριθμοῦνται δι' ἑλληνικῶν ἀριθμῶν.

29. Γ. Α. Χρυσανθακοπούλου, ἔνθ' ἀνωτ., σσ. 134 κέξ.

▲

ΜΟΝΗ ΠΟΡΕΥΣΟΥ

1

Πρωταμ. ΙΓ'—ΙΔ' αί. διαστ. 15×19 εκ. μ. Φ. 199

Εὐαγγέλιον τὸ διὰ τεσσάρων.

Ἐκ τῶν ἀποκειμένων ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τῶν μοναστηρίων Ἡλείας. Εἶναι ἀκέφαλος, κολοβὸς καὶ ἐλλιπής, ἀποκοπέντων τῶν φφ. 1, 54, 55 ὡς καὶ τῶν ἐπομένων τῷ φ. 199. Τὰ κείμενα ἔχουν κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος ὡς ἑξῆς : Μ α τ θ α ι ο ς (φ. 2) : "Αρχ. : ... τὸν Θεὸν σου. Πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν λίαν ... [κεφ. δ' 7-8]. Τελ. : (κανονικῶς). Μ ἄ ρ κ ο ς (φ. 56) : "Αρχ. : (κανονικῶς). Τελ. : Ὁ μὲν οὖν Κύριος μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς ἀνελήφθη ... [κεφ. ιστ' 19]. Λ ο υ κ ᾱ ς (φ. 94β) : "Αρχ. : (κανονικῶς). Τελ. : καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὅτι οὕτως γέγραπται καὶ οὕτως ... [κεφ. κδ' 46]. Ἰ ω ἄ ν ν η ς (φ. 160) : "Αρχ. : (κανονικῶς). Τελ. : καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ ἵνα ἔχωσι ... [κεφ. ιζ' 13].

Ἐκάστου Εὐαγγελίου προηγείται πίναξ τῶν κεφαλαίων, τὰ δ' ἀρχικὰ ἐκάστου κεφαλαίου ἔχουν γραφῇ δι' ἐρυθροῦ μέλανος. Ἐν φ. 94α περιεσώθη μικρογραφία τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ διὰ ζωηρῶν χρωμάτων, ἐνφ' τῶν λοιπῶν Εὐαγγελιστῶν ἐξέπεσαν. (Φωτογραφίαν τῆς διασωθείσης μικρογραφίας ὥς καὶ τοῦ φ. 94β παραθέτομεν ἐν τέλει τοῦ παρόντος καταλόγου). Ὁ κώδιξ διατηρεῖται εἰς ἀρκετὰ καλὴν κατάστασιν, ἐπορπούτο δ' ἄλλοτε διὰ θηλυκωτῆρων. Ἡ στάχσις αὐτοῦ ἀποτελεῖται ἐκ ξυλίνων πινακίδων μετ' ἐπικαλύμματος ἐξ ἐρυθροῦ βελουδίνου ὑφάσματος. Σήμερον ἀπόκειται εἰς τὴν μητρόπολιν Ἡλείας.

B

ΜΟΝΗ ΦΡΑΓΚΟΠΗΛΗΜΑΤΟΣ

2 (13)

Περάμ. ΙΓ'—ΙΔ' αί. διαστ. 18,4×24 εκ. μ. Φ. 2

Σπάραγμα ἐκ κώδικος περιέχοντος Πατερικὰ κείμενα.

3 (5)

Χαρτ. 10' αί. διαστ. 20,5×32 εκ. μ. σσ. 58

1. (σσ. 1-34): «Ἀρχὴ συν θεῶ ἀγίῳ τοῦ κατ' ἐρωταποκρίσιν τῆς Ἀποστολικῆς σαγήνης». Ἐν σ. 33 πίναξ.

30. Πλήν διφύλλου τινός σπαράγματος χφ. τοῦ ΙΓ'—ΙΔ' αἱ. Βλ. τὸ ὑπ' ἀριθ.
2 χφ. τοῦ παρόντος καταλόγου.

2. (σσ. 37 - 41): «Ἐπιστολὴ παραινετικὴ πρὸς ἕνα νέον σπουδάζον(τα) πῶς πρέπει νὰ οἰκονομῇ τὰ καθ' ἑαυτὸν εἰς τὴν ξενιτείαν». Ἄρχ.: Ἐγὼ δ' εὐτελής, ἀγαπητέ, δὲν εἶμαι ἄξιος ... Τελ.: ... εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ ὠφέλειαν τῶν πλησίων σου, ἀμήν.

3. (σ. 42): Σημειώσεις τις περὶ Θείας Εὐχαριστίας.

4. (σσ. 47 - 54): «Βροντολόγιον καὶ Cεισμολόγιον τοῦ ἐνιαυτοῦ». Ἄρχ.: Μακρὰ ἐκεῖ τὴν μεγάλην Ἀνατολὴν καὶ τὴν Ἀραβίαν... Τελ.: ... πρῶτον ἢ βροντῇ καὶ ὕστερον ἢ ἀστραπῇ.

5. (σσ. 54 - 55) (δι' ἐτέρας χειρός): «Περὶ βροντῆς καὶ ἀστραπῆς καὶ κεραυνοῦ».

Αἱ σσ. 35, 43 - 46, 56 - 58 ἄγραφοι.

4 (3)

Χαρτ. ΙΘ' αἱ. διαστ. 19,3×27 ἐκ. μ. σσ. 41

1. (σ. 1): «Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτου καὶ ἀρχιεπισκόπου Θεουπόλεως Ἀντιοχείας Ἐρωταποκρίσεις». Ἐν σσ. 31 - 32 πίναξ τῶν περιεχομένων. Πρόκειται περὶ ἀντιγράφου ἐξ ἐντύπου, ὡς πιστοῦται ἐκ τῆς ἐν φ. 1 σημειώσεως: Τύποις ἐν Βενετία ἀφοζ'. Πρβλ. É. L e g r a n d, BH, IH' αἱ., τ. Β', Paris 1928, σ. 236.

2. (σσ. 33 - 41): Πίναξ χρονολογικὸς τῶν παπῶν τῆς Ρώμης.

5 (2)

Χαρτ. ΙΘ' αἱ. διαστ. 23,2×31,6 ἐκ. μ. Φ. 75

«Πνευματικὴ μέλισσα».

Περιέχει ἀποσπάσματα ἐκ πατερικῶν λόγων, ψυχωφελεῖς διηγήσεις, θεολογικὰς πραγματείας κλπ.

6 (1)

Χαρτ. ΙΘ' αἱ. διαστ. 18,7×27 σσ. 29

1. (σ. 2): Ἀπολυτίκιον καὶ κοντάκιον εἰς τὴν Παρθένον.

2. (σ. 3): «Δοξολογία μεγάλη εἰς τὴν λειτουργίαν, κατὰ τὴν διάταξιν τῆς ἐορτῆς τῶν γενεθλίων τῆς Θεοτόκου». Ἐνταῦθα γέγραπται: + Τῇ 10 Σεπτεμβρίου μνήμην ἐπιτελοῦμεν τῆς εὐρεθείσης ἁγίας εἰκόνης τῆς Κυρίας Θε(οτό)κου ἐν τῇ νήσῳ Παλαιὰ Τρίκερη. Ἄρχ.: Τοῦ παραδόξου θαύματος... Τελ.: ... μὴ ἐκλείψῃ ἀφ' ἡμῶν, δεόμεθα ταῖς πρεσβείαις αὐτοῦ.

3. (σ. 17). Εὐχὴ λεγομένη μετὰ τὴν λιτανεΐαν.

Κώδιξ ἐπιμελῶς γεγραμμένος μὲ στάχωσιν στερεὰν ἐκ βύρσης. Αἱ 9 τελευταῖαι σελίδες εἶναι ἄγραφοι.

7

Χαρτ.

ΙΘ' αλ.

διαστ. 19×25 ἐκ. μ.

Φ. 73

Κώδιξ τῆς Μονῆς.

Ἀρχεται ὡς ἀκολουθῶς (φ. 1) : *ης τα χηληα οκτακοσια ενδεκα εκαμα εγο ο αναξηρος κηπηρανος ιερομοναχος αυτον τον κοντικα. Κόντηκας του ηερού κε σεβασμήνου μοναστηρήου φρανκοπιδήματος.*

φ. 73β : 1801 δεκεμβρίου 11 χορηγο ρομεσι.

Ἐχουν καταχωρηθῇ αἱ πρὸς τὴν μονὴν ἀφιερώσεις καὶ διάφορα ἄλλα σημειώματα ἀπὸ τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ ιη' αἱ. μέχρι τοῦ ἔτους 1832. Αἱ πρὸ τοῦ 1811 ἀναγραφαὶ ἀντεγράφησαν προφανῶς ἐξ ἐτέρου κώδικος, μὴ σωζομένου. Τὰ φφ. 18β, 21β - 50β παρέμειναν ἀγραφα. Ὁ κώδιξ εἶναι ἀστάχωτος καὶ διατηρεῖται εἰς μετρίαν κατάστασιν.

Γ

ΜΟΝΗ ΚΡΕΜΑΣΤΗΣ

8

Χαρτ.

ΙΘ'—Κ' αλ.

διαστ. 20,5×30 ἐκ. μ.

Φ. 104

«Κώδιξ τοῦ θείου καὶ ιεροῦ ναοῦ τῆς ἀγίας καὶ ιερᾶς μονῆς τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης καὶ κυρίας ἡμῶν θεοτόκου ἐπανομαζομένης κρεμαστῆς, περιέχον σὺν θεῷ ἅπαντα τὰ ἐν αὐτῷ προσηλωθέντα πράγματα κινητὰ τε καὶ ἀκίνητα παρὰ τοῖς εὐσεβέσι χριστιανοῖς ἐπαρχιώτας γαστούνης, ὅστις ἐγγραφθῇ ἐν ἔτει χιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ δεκάτῳ πέμπτῳ, μηνὶ δεκεμβριῳ πρώτῃ, ἡγουμενεύοντος τοῦ πανοσιωτάτου ἐν ιερομονάχοις κυρίου κυρίου νεοφύτου εἰς μνημόσυνον αἰώνιον».

Εἰς τὸ recto τοῦ παραφύλλου τῆς ἀρχῆς : 1818 μαιου δεκάτη ἐνάτη γόναιτε ἐνθίμησις ἦλθε ὁ γεροντάς μας ἀγίου ὠλένης φυλάρετος καὶ ἐκέλευσε τὸν πανοσιώτατον Ἱερομονάχον κάληνικον ἡγουμενον καὶ προεστώτα τοῦ μοναστηρίου καὶ πάσης τοῖς ἐν μοναχοῖς ἀδελφώτισις ἡμέρα Κηρηακῇ τὴν ὁποίαν ἡμέραν ἐχηροτονήθη ἱερὸς καὶ ὁ πανοσιώτατος Κύριλος.

1833 ἦλθε ὄθον βασίλεϋ τίς ἐλάδος.

1833 μαρτιου 10 : εχειροτονήθηκε ὁ ναθανάηλ ἱεροδιάκονος.

Εἰς τὸ verso τοῦ παραφύλλου τῆς ἀρχῆς : 1830 ἰουναριον 23 ἦλθε ὁ γεροντάς μας αγίου ολένης Κηριλλος καὶ ἐκεκαλεστησε [;] τον πανοσιώτατον ηερομοναχης φιλοθεον ηγουμενον καὶ προεστοτα του μοναστηριου εἰς χωρα ολενις.

1839 ἀφαιρώναιται τῷ παρὸν βιβλίον καὶ ἀγίαι ἡγούμεναι προσκυνῶ παρακαλήστε να μου στίλεται τὰ εικοσι δίστιλα τα ὧπια ἐγὼ σὰς ἐδάτισα εἰς τὸ μέρος χωρίον καράτουλα. τηκῶλαος.

Καταχωροῦνται ἀφιερώσεις τῶν ἐτῶν 1761 - 1913. Τὰς πρὸ τῆς 1 Δεκ. 1815 φαίνεται ὅτι ἀντέγραψεν ὁ βιβλιογράφος ἐκ παλαιότερου κώδικος. Στάχωςις βυρσίνη, ἡμικατεστραμμένη.

Δ

ΜΟΝΗ ΣΚΑΦΙΔΙΑΣ

9 (1)

Χαρτ. ΙΔ' αἱ. διαστ. 21×29 ἐκ. μ. Φ. 272

«Βιβλίον τοῦ Χρυσοστόμου, οἱ Μαργαρίται ...».

Φ. 2β: καὶ τότε σὺν τοῖς ἄλλοις, προκοπίου ἱερομονάχου πελοποννησιου τοῦ ἐκ κώμης λεχενῶν. Τὰ νῆν δ' ἀφιέρωθη πρὸς ἑμοῦ αὐτοῦ, τοῦ προκοπίου, τῇ ἱερᾷ καὶ σεβασμῇ μονῇ τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου, τῇ ἐπονομαζομένη τῆς σκαφιδίας καὶ μηδεὶς ἀφέλητο τόδε ἀπ' αὐτῆς, ἵνα μὴ τῇ ποιῇ τῆς ἱεροσυλλύας περιπέση. ἐν τῷ ἀψῆθῳ <1769> νοεμβρίου ζη.

Ἐν ἀρχῇ τοῦ κώδικος, εἰς τὰ παράφυλλα, ἔχουν σημειωθῇ τὰ ἑξῆς:

Παραφυλ. 1α: Ὑπογραφαὶ τῶν Ὁ λ έ ν η ς Ἰ ω σ ή φ³¹ καὶ Χ ρ ι σ τ ι α ν ο υ π ό λ ε ω ς Γ ε ρ μ α ν ο υ. Παράφ. 1β, ἐντέχνως: Ἰωαννίκιος ἱερομόναχος. Εἰς τὸ παράφ. 2α: Πανάρετος ἱερομόναχος τῷ τιμωτάτῳ καὶ εὐγενετάτῳ κτῆρ διονισιο ρουμελιώτι εὐχετηκος: Τρηπολιτζά.

Τὸ κείμενον καταλαμβάνει ἐν ἐκάστη σελίδι δύο στήλας, τὸ ἀρχικὸν δ' ἐκάστου λόγου ψηφίον — ὡς καὶ ἕτερα ἐν τῷ κειμένῳ — ἐγράφη φιλοκάλως δι' ἐρυθροῦ μέλανος.

Κατὰ τὴν ἀρίθμησην οὐδόλως ὑπελογίσθη τὸ φ. 127, ἐνθὺ τὰ 2 τελευταῖα φφ. εἶναι ἐσχισμένα κατὰ τὴν δεξιὰν στήλην. Τὰ φφ. 22 - 27 ἐλλείπουν. Στάχωςις ἐκ ξυλίνων πινακίδων, ὧν ἡ ὀπισθία ἐλλεῖπει, τῆς δὲ προσθίας ἡ ἐκ βύρσης ἐπένδυσις ἔχει καταστραφῇ.

10 (2)

Χαρτ. ΙΗ' αἱ. 16×23 ἐκ. μ. σσ. 423—816

«Θεοτοκάριον ὠραιότατον καὶ χαρμόσνον, ψαλλόμενον εἰς τὰ ἀπόδειπνα».

σ. 423: ὑπάρχη σωφρονίου ζωγράφου.

σ. 816: Τὸ παρὸν βιβλίον ἀφιερῶθη εἰς τὸν παρόντα ναὸν τῆς κατὰ σάρκα τοῦ χριστοῦ γεννήσεως, καὶ μηδεὶς τολμήσῃ, καὶ ἀποξενώσῃ αὐτὸ

31. Τοῦτον συναντῶμεν ὡς ἐπίσκοπον Ὁλένης κατὰ τὸ 1733. † Μητροπολίτου Ὁλείας Ἀ ν τ ω ν ί ο υ, Ἡ Ἐπισκοπὴ Ὁλείας διὰ τῶν αἰώνων, (ἀνατύπωσις ἐκ τῆς «Θεολογίας»), Ἀθήνησι 1928, σ. 13.

ἵνα μὴ λάβῃ τὰς ἀράς τὸν ἀγίων πατέρων καὶ ὡς ἱεροσυνλος καταδικασθῇ. Νικοδήμου ζωγραφιάδης.

Κώδιξ ἄριστα διατηρούμενος, καλλιγραφημένος, ἐξ ὀραίου στιλπνοῦ χάρτου. Στάχωςις βυρσίνης.

11 (3)

Χαρτ. ΙΖ' αἰ. διαστ. 15×20,5 ἐκ. μ. Φ. 270

«Ἐρμηνεῖα κατ' ἐρωταπόκρισιν εἰς τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον τῶν κυριακῶν δλου τοῦ χρόνου, καὶ ἄλλων τινῶν ἐορτῶν, κατὰ θεῖον Θεοφύλακτον³² ἀρχιεπίσκοπον βουλγαρίας, εἰς σύντομον ἐκλογὴν διὰ τὸ εὐμνημόνευτον».

Ἡ στάχωςις, ἐξηρθρωμένη, ἀπετελέσθη ἐκ παλαιότερων γεγραμμένων φύλλων χάρτου. Δύο φφ. ἔχουν τὴν αὐτὴν ἀρίθμησιν : ὁρ. 108· ἕτερα δύο φφ., τὰ μεταξὺ τῶν φφ. 210 - 211, 228 - 229 ἐκτὸς ἀριθμήσεως.

12 (4)

Χαρτ. ΙΗ' αἰ. διαστ. 14×21 ἐκ. μ. Φ. 282

Νομοκάνων (Μαλαξοῦ).

Προηγεῖται πίναξ τῶν κεφαλαίων (φφ. 1 - 21). Κατάστασις ἀρίστη.

13 (5)

Χαρτ. ΙΗ' αἰ. διαστ. 15,5×21,5 ἐκ. μ. Φ. 10+53

1. (φ. 8α) : «Οπτασία τοῦ κυρ δανιήλ. ἔλαβα : κατὰ τῷ ἀπηγῇ»³³.

2. (φ. 1α) : Ἀκολουθία τῶν κεκοιμημένων. Ἐν φ. 8α : παΐσιος ὁ γράφας.

3. (φ. 9α) : Ἀκολουθία τῆς ὁσίας Μαρτῶνης τῆς Χιοπολίτιδος. (Βλ. Κω ν. Ἰ μ α ν τ ο ν, «Ἑλληνικά», τ. Η' (1935), σσ. 74 - 75· ἐπίσης L. P e t i t, B A G, σ. 186).

4. (φ. 24α) : «Ἀκολουθία τῆς παρακλήσεως εἰς τὸν Τίμον καὶ ζωοποιὸν σταυρόν. ποίημα κυρίου νικηφόρου ἱερομονάχου ῥωδίου τοῦ κρητός». Ἀτελής.

5. (φ. 33β) : «Προφητὴ τοῦ μακαρίτου ἱερομονάχου ἀγαθαγκέλου». Ἀ' μέρος : φ. 1β : ἀπηγῇ <1778> μαΐου : 24 : ἡμέρα τετάρτη ἔγιναι ἐκθληψς τοῦ ἰλίου ἡ ὥρα τρίτη τῆς ἡμέρας καὶ ἐβάσταξεν ὥραν μίαν λεπτά : 20 :

32. Δ. Ξ α ν α λ ά τ ο υ, Θεοφύλακτος Βουλγαρίας καὶ ἡ δρᾶσις αὐτοῦ ἐν Ἀχρίδι, «Θεολογία», τ. ΙΣΤ' (1938), σσ. 228 - 240.

33. Πρβλ. Α ἱ ν ο υ Π ο λ ῖ τ η μὲ τὴ συνεργασία Μ. Ι. Μ α ν ο ῦ σ α κ α, Συμπληρωματικοὶ κατάλογοι χειρογράφων Ἀγίου Ὁρους. Θεσσαλονίκη 1973, σ. 64,

αψηε' <1785> ἰουνίου : καθ' ἡμέρα κυριακή ἐκημήθην ὁ ἐν μακαρία τη λύξῃ αἰμνηστος πατριάρχης, κὺρ γαβριήλ καὶ ἐπατριάρχευσεν ὁ σμύρνης κυρ μπροκόπουος :

αψηθ' <1789> : ἀπριλλίου : 30 ἡμέρα δευτέρα ἐξώσθην ὁ πατριάρχης κὺρ μπροκόπουος. καὶ ἐγινε ὁ κυρ νεόφίτος.

αψηθ' <1789> ὀκτωβρίου : 16 ἡμέρα τρίτη εἰς το σταυρωδρόμιν μία ἡκῶν τῆς θεοτόκου ἀνέβρισεν αἷμα εἰς ταῖς τρεῖς ὁραῖς τῆς νυκτῶς. καὶ εἰς ταῖς δέκα ὀκτῶ ἐγινε τῶσι βρόχη ὅπου ἐκαταχάλασεν τὴν πόλιν.

φ. 8α : αψηθ' <1789> : μαρτίου : 26 : ἡμέρα δευτέρα ἀπόθανεν ὁ σουλτάν : ἀχαμμήτης : εἰς ταῖς : 2 : ὥρας τῆς νυκτός : καὶ εἰς ταῖς 27 : ἐκάθισεν ὁ σουλτάν σελήμης εἰς ταῖς πέντε ὥρας τῆς ἡμέρας Τρίτης οὖσις καὶ ὁ θεὸς νὰ τὸν πολυχρονά.

φ. 8β : τοῦ πανιεροτάτου ἀγίου μῆτρούπωλήτου κύριου κὺρ ὠύσηφ ωλένης³⁴.

φ. 9α : αψηθ' <1789> σεπταμβρίου : θη : ἔλαβα παρὰ τοῦ κὺρ κωστὶ φλ(ωρία) 10.

δοσιώτατε ἐν ἱερομονάχοις ὁ ψαλλων εἰς τὸ χωριον πύργον.

Τῷ πανιεροτάτῳ μητροπολίτ(η) ἀγίῳ ὀλένης κυριῶ κυρ υωσήφ προσκη(τη)τος.

Β' μέρος : φ. 8β : παῖσιος ὁ γραφας.

φ. 11α : ἐτούτω τῷ βιβλίῳ ὄνε τοῦ ἀγίου ωλένης καὶ ὠπηος τω πάρει να υνε ἀφωρησμαινος—ἀμην.

φ. 23β : ἐορτὴ ἡ παροῦσα τέλος εἴληφεν ὧδε διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ ἐν ἱεροδιάκονης παῖσιου τοῦ σκαφηδιότι εἰς το σωτήριον ἔτος αψξδ' <1764> ἰουλίου 5 ἡμέρα γ ὅστις δε ἀναγινωσκει αὐτὴν εὐχέτω το θεῖον καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἀναξίου ἀμην.

φ. 30α : τῷ πανωσιωτάτῳ : ἀγίῳ. καθιγουμενῶ. κὺρῶ ἡσαῖα : παῖσιος.

φ. 53β : το ἱερὸν βιβλίον ὑπάρχη ἐμοῦ μακαρίου τοῦ κυπρίου.

Κῶδιξ γραφεὶς ὑπὸ πλειόνων τῆς μιᾶς χειρῶν. Ἡ στάχσις ἡμιεφθαρμένη. Σήμερον ὁ κῶδιξ σύγκειται ἐκ φφ. 10+53. Ὁ Κ. Δ. Ψυχογιός (περ. «Ἡλειακὰ», τχ. ΙΗ' (1959), σ. 533 ἐξέδωκεν ἀξιόλογον σημειῶσιν ἐκ τοῦ φ. 54β τοῦ αὐτοῦ κώδικος. Φαίνεται ὅτι τοῦτο ἐξέπεσεν.

14 (6)

Χαρτ. ΙΗ' αἰ. διαστ. 15,5×21,5 ἐκ. μ. σσ. α—β+222

1. (σ. α') : «Ἰατρεῖα διὰ τὸν πλευρίτην ἢ πούνταν».

Ἀποτελεῖ τὸ ρνγ' κεφάλαιον ἱατροσοφίου τινός.

34. Περὶ τούτου βλ. σημειῶσιν ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 9 κώδικι τοῦ παρόντος καταλόγου.

2. (σ. β') : «δταν τις σελιινιάζεται καὶ πίπτων κατὰ γῆς ταράσσει τὰ μέλι του». Βλ. περ. «Ἡλειακά», τχ. Κ' (1960), σσ. 608 - 609.

3. (σ. 1) : Ἐπιστολὴ πρὸς κατέρα (ἀνορθόγραφος).

4. (σ. 2) : Σύντομος ὁμολογία τῆς ὀρθοδόξου πίστεως κατ' ἐρωταπόκρισιν. (Προηγεῖται πίναξ). Ἀρχ. : Ἐρ. Τί εἶναι ὁ θεός. Ἀπ. Ὁ θεός εἶναι ...

5. (σ. 19) : Σύντομος ὁμολογία τῆς ὀρθοδόξου θρησκείας τῶν ἀνατολικῶν (κατ' ἐρωταπόκρισιν),

6. (σ. 69) : «Ἐπιστολι εἰς καλόγερον ἰδιότιν».

7. (σ. 70) : Ἐπιστολὴ εἰς διδάσκαλον.

8. (σ. 71) : «Περὶ θεΐα καὶ ἄγια παραδείγματα, καὶ ἐρμηνίαι διάφοροι ψυχικαὶ καὶ σωματικαί». Ἀρχ. : Ὁ ἱερεὺς πρέπει νὰ εἶναι ἅγιος ψυχῇ τε καὶ σώματι ...

9. (σσ. 71 - 82) : Διάφοροι ἠθικοδιδασκαλῖαι.

10. (σ. 83) : «Τοῦ μεταφραστοῦ διάλογος ἐν ᾧ εἰσάγεται Ἡλίας καὶ ληστής ἐν παραδείσῳ διαλεγόμενοι»³⁵.

Ἀρχ. : Ἀνθρῶπε ποῖος εἶσαι σὺ καὶ ποῖος ἔστειλέ σε ...

Τελ. : ... ἔση εἰς τὸν παράδεισον καὶ σὺ βεβαιωμένα.

11. (σσ. 87 - 95) : Διάφοροι ὕμνοι καὶ εὐχαί, πρὸς Θεοτόκον κυρίως.

12. (σ. 95) : «Ἐρμηνεῖα διὰ νὰ φτιάκουν τὴν ῥακὴν».

13. (σ. 99) : Διάφορα ποιημάτια εἰς ἀπλὴν γλῶσσαν.

14. (σ. 101) : Ἀλφαβητάριον, ὕμνος εἰς Θεοτόκον.

15. (σ. 115) : «Ἐρμηνεῖα τῆς μελάνης». (Τρόπος κατασκευῆς μελάνης).

16. (σ. 121) : Τύπος ἐπιστολῆς πρὸς ἐξάδελφον.

17. (σ. 122) : Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Παραινέσεις κατ' ἀλφάβητον.

σ. 120 : 1800 σεμπετεβρίου 2, Ἐπανδρεύθηκα ἐγὼ ὁ δημήτρις ἀληβηζόπλος ἀπο χορίον καλιτζα καὶ ἐπεῖρα ἡς γυναῖκα νόμιμον τὴν θηγατέρα τοῦ ἀναστάσι κριθαρά ἀπο χορίον τερβιτζελεπῇ καὶ τὸ ὄνομά τις γυναικός μου διαμάντω καὶ ἐπειδὴ ὁ θεός ἔδωσε εἰς τὸν ἐν κανὰ γάμον τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον μετέβαλεν καὶ ὁ θεός ὁποῦ φυλάττει ὄλους νὰ διαφυλάττη καὶ ἡμας τοὺς ἐνδεής.

Στάχωςις παλαιὰ ἐκ βύρσης, στερεά. Αἱ σσ. 16 - 18 λευκαί.

35. Πρβλ. Γ. Θ. Ζῶρα, Αἱ συνομιλῖαι μεταξύ Ἡλίου καὶ ληστοῦ (κατὰ τὸν Βατικανὸν κώδικα 2566), «Εἰς μνήμην Κ. Ἀμάντου», Ἀθῆναι 1960, σσ. 218 - 230 καὶ 528.

15 (7)

Χαρτ. ΙΗ' αἰ. (1734) διαστ. 13,5×20 ἐκ. μ. Φ. 69

1. (φ. 3α) : «Εἰς τὰς δοξολογίας. Ἀνὴρ ἀλληλούϊα».
 2. (φ. 5α) : Ἀρχὴ τοῦ πολυελέου.
 3. (φ. 7α) : Ἐκλογή ψαλλομένη εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου.
 4. (φ. 10α) : Τυπικὴ διάταξις τῆς ἑορτῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ.
 5. (φ. 12α) : Ἀκολουθία τῆς ἑορτῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ.
 6. (φ. 33α) : Ἰω. Χρυσοστόμου. Λόγος εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Θεοτόκου.
- Ἀρχ. : Πάλιν χαρᾶς Εὐαγγέλια ... Τελ. : χάριτι αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, οὗ ἡ δόξα ...

7. (φ. 40α) : Γρηγορίου ἐπισκ. Νεοκαισαρείας Πόντου τοῦ θαυματουργοῦ, Λόγος εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Θεοτόκου. Ἀρχ. : Ἐορτὰς μὲν ἀπάσας ... Τελ. : μεταστεῖν τῆς τελείας σου χάριτος ἐν Χριστῷ ...

8. (φ. 54α) : Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Λόγος εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Θεοτόκου. Ἀρχ. : Νῦν ἡ τῆς Βασιλίδος ... Τελ. : καὶ θεὸν ἡμῶν ἐσχῆκαμεν ...

φ. 28β : Τέλος καὶ τῷ θεῷ δόξα. Ἐν ἔτει σ(ωτη)ρίῳ αψλδ' <1734> μαρτίου κγ'.

Χφ. καλλιγραφημένον, ἐν ἀρίστη καταστάσει, μὲ ὠραίαν βυρσίνην στάχωσιν.

16 (8)

Χαρτ. ΙΗ' αἰ. (1738) διαστ. 13,5×19,3 ἐκ. μ. σσ. 375

Νομοκάνων (Μαλαξοῦ).

Ἐν σ. 30, ἐντὸς ὀρθογωνίου καλλιτεχνικῶς σχεδιασθέντος ἐγχρώμου πλαισίου εἶχεν, ὥς φαίνεται, ζωγραφηθῆ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου, ἐπιχρισθεῖσα μεταγενεστέρως διὰ πρασινωποῦ χρώματος, ὥστε νὰ μὴ διακρίνεται σήμερον οὐδέν. Εἰς τὸ κάτω μέρος — καὶ ἐντὸς τοῦ πλαισίου — ἀναγινώσκομεν : Καὶ τῷδε συν τῆς ἄλλης τῆς κυρίας σκαφιδιότησας. Διονύσιος καθηγούμενος.

Ἐν σ. 375 : + αψλῆ' <1738> ἰοννῖον κη' ἡμέρα τέτραδῃ. Ἐτελιώθη το παρὸν νομιμοκάνον ὑπο χειρὸς ἐμου τοῦ ἐλαχίστου ἰωάννου ἱερέως καὶ οἰκονομου το ἐπίκλην παπαζωλῆς ἐκ χωρίου στρεζωβας³⁶ καὶ οἱ ἀναγνών-

36, Νῦν Δάφνης, ἐν τῷ τ. δήμῳ Παίων τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων.

τες εὐχέσθε μοι διὰ τον κ(ύριω)ν καὶ μὴ ἐξευδίσαιτε [;] τα πολα μου σφᾶλματα τῶν γραμάτων καὶ τοῦ κονδιλίου δειδτι ἀμαθῆς ὑπάρχω :

Τὸ κείμενον τοῦ νομοκάνονος βρίθει ἀνορθογραφιδῶν.

17 (656)

Χαρτ. ΙΗ' αἱ. διαστ. 20×28 ἐκ. μ. Φ. 58

Κανόνες πρὸς τὴν Θεοτόκον.

Ἐν φ. 7α γέγραπται διὰ μολυβδίδος : 1888 Μαΐου 27 ἔγραψε τῷ παρον κὲ λέγο τῷ ὀνομά του Καλόγερος Ἀρσενικός.

Ἀκολουθῶς δι' ἐτέρας χειρός : Πρὸς ἐγλιτοσα τὸ 1821 αὐτω τῷ χαρτίον ἀπὸ τοὺς αραρινοὺς εἴστερα ἀπο τόσας πυρπολίσις ὅπου ελαβε τὸ Μοναστήριον.

18 (657)

Χαρτ. ΙΗ' αἱ. διαστ. 18×26,4 ἐκ. μ. Φ. 13

Μηναῖον Ὁκτωβρίου.

Ἡ στάχωσις αὐτοῦ εἶναι ἐξηρθρωμένη καί, μεταξὺ τῶν φφ. 12 - 13, 1 φ. εἶναι ἀναρίθμητον. Ὁ κῶδιξ κολοβός.

19 (658)

Χαρτ. ΙΘ' αἱ. διαστ. 14,5×19,3 ἐκ. μ. σσ. 252

1. (σσ. 17 - 168) : «Διδασκαλία Χριστιανική κατ' ἐρωταπόκρισιν». σ. 168 : 1803 : ιωνίνω.

σ. 169 : Τὸν δακτύλοις γράφαντα, τὸν κεκτημένον
τὸν ἀναγινώσκοντα μετ' εὐλαβείας
φύλαττε τοὺς τρεῖς ὧ Τριάς Παναγία ἀμήν.

Καὶ ἀκολουθῶς :

ὥπερ ξένοι χαίρουσιν ἰδεῖν Πατρίδα καὶ οἱ θαλαττεύοντες ἰδεῖν λιμένα, οὕτω καὶ οἱ γράφοντες ἰδεῖν βιβλίον. Νικόλαος.

2. (σσ. 172 - 188) : Μακαρισμοὶ καὶ ἐπὶ τοῦ Ὁρους Ὁμιλία.

3. (σσ. 189 - 199) : Χωρία ἀπὸ τὰ Εὐαγγ. Λουκᾶ καὶ Ἰωάννου.

4. (σσ. 204 - 218) : Ψυχωφελὲς ποίημα «περὶ μεθύσου» ³⁷.

37. Ἐξεδόθη ὑπὸ Γ. Θ. Ζώρα, περ. «Ἡλειακά». τχ. ΙΗ' (1959), σσ. 537 - 350, ὡς «ἀνέκδοτον καὶ μέχρι τοῦδε ἀγνωστον ποίημα» (σ. 537). Νομίζομεν ὅμως ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ περιεχομένου εἰς κώδικα τοῦ Φιλολ. Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως στιχουργήματος τοῦ 17 αἰῶνος. Δ. Μ. Σάροβ, Κατάλογος τῶν χειρογράφων τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Φιλολογικοῦ Συλλόγου, ΕΕΒΣ, τ. Η' (1931), σ. 199. Paul Moraux, Catalogue des Manuscrits grecs (Fonds du Syllogos), Ankara 1964. Ἐδημοσιεύθη ἐπίσης τὸ 1876 ἐκ Σμυρναϊκοῦ χφ. (Ἐπι-

5. (σσ. 219 - 223) : Ἐγκώμιον εἰς τὰ Θεοφάνεια.

6. (σσ. 230 - 233) : Θρησκευτικὸς λόγος (ἀκέφαλος), καταλήγων διὰ τῶν ἐξῆς : ... σωτήρα κύριον ὃς διαφυλάττει τὸν πανιερότατον καὶ θεοπρόβλητον καὶ σεβασμώτατον κύριον κὺρ φιλλάρετον καὶ ἀπαξάπαντας τῆς τοῦ χριστοῦ ἀγίας ἐκκλησίας σιναθρισθέντας καὶ πάντα τον χριστεπονημον λαον.

ἐτελιωθὶ τὸ παρὸν δια χειρὸς διδασκάλου ἀθανασίου Ἱερεως τοῦ ἐκ λεχαινον.

σ. 249 : 1807 σεπτεμβριον 4 πύργος ἦρθ ὁ κυρ θίμιος ὁ γραματικος τοῦ ὑφιλοτατου πασά.

Ἐν recto τοῦ παραφύλλου τῆς ἀρχῆς ἀναγινώσκομεν : ἐφτιάστηκε τὸ παρὸν βυβλίη ἰοῦναριου προτί.

Εἶναι τὸ παρὸν βυβλίον εἶναι τοῦ Κωνσταντίνου καὶ δπιος ἤθελε τὸ πάρη νὰ ἔχη τὴν κατάρα τοῦ κυρίου ἡμῶν οἰῖσου χριστοῦ ἀμήν :

Ἱ παρον κατάρα ἀς εἶναι διὰ ὄγιον τὸ κλέψι ἡδὲ ὄγιος τὸ πάρι μὲ εὐχαριστίσιν τοῦ οἰκοκίρι ἔστω σινκεχοριμενος ἐν τὸ νυν ἔωνη καὶ ἐν τὸ μελοντι.

Κτήμα τῆς Μονῆς Σκαφιδιάς. Σωτήριον ἔτος αὐξ <1867> Κυπριανὸς Ἱερομόναχος.

20 (659)

Χαρτ. ΙΘ' αἱ. διαστ. 10×14,7 ἐκ. μ. σσ. 406

Καθίσματα καὶ Ψαλμοί. Ἀπὸ τῆς σ. 183 : Ἑρμηνεία τῶν ψαλμῶν κατ' ἐρωταπόκρισιν.

σ. 406 : Τὸ παρὸν βιβλίον εἰπάρεχει καμοῦ λεοντίου μοναχοῦ Σχηναῖ ἀπο χορίον μαμουσία³⁸ καὶ δποιος το ἀποξενόσι νὰ ἔχη την κατάραν τον τριακοσίον πατέρων ἀμήν.

Στάχωςις στερεὰ ἐκ βύρσης.

21 (670)

Χαρτ. ΙΘ' αἱ. διαστ. 18,7×12,8 ἐκ. μ. Φ. 83

Ἐξομολογητάριον.

Ἀπὸ τοῦ φ. 78β κέξ. πίναξ.

22 (669)

Χαρτ. ΙΗ' αἱ. διαστ. 14,7×19,3 ἐκ. μ. Φ. 103

1. (φ. 1α) : Διάφοροι ψαλμοὶ καὶ ὕμνοι πρὸς τιμὴν Ἑορτῶν καὶ Ἀγίων.

γράμματα καὶ Στιχοιργήματα τοῦ ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνος, «Μουσείον καὶ Βιβλιοθήκη τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς», περ. Β', ἔτος α' (1875 - 1876), ἐν Σμύρνῃ 1876, σσ. 91 - 100). Πρβλ. καὶ Φαίδ. Κ. Μπουμπουλίδου, Παλαιογραφικά, «Μνημοσύνη», τ. Α' (1967), σ. 321.

38. Χωρίον τοῦ τ. δήμου Αἰγίου.

2. (φ. 81α) : «*Εὐαγγέλια εωθινὰ ἀναστάσιμα τὰ ἑνδεκα*».

3. (φ. 98β) : Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ, Κανὼν παρακλητικὸς εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον.

Ὁ κώδιξ εἶναι κολοβὸς κατὰ ἓν φ. καὶ ἔχει γραφὴ ὑπὸ περισσοτέρων τοῦ ἑνὸς βιβλιογράφων. Εἰς 4 σελίδας τῆς ἀρχῆς, ἰδιαιτέρας ἀριθμηθείσας, ἀπαντῶμεν «Πίνακα πάντων τῶν ἁγίων τοῦ ὄλου ἐνιαυτοῦ κατ' ἀλφάβητον ἐν τῷ ἐκλογίῳ», διαφόρους ὁδηγίας πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ἡμερομηνίας τοῦ Πάσχα, Ἀπόκρεω κλπ. Μετὰ τοῦ χφ. συνεσταχώθη μέρος (σσ. 7 - 31) ἐντύπου Μηνολογίου τοῦ Ματθαίου Τζιγάλα Κυπρίου.

Ε

ΜΟΝΗ ΒΛΑΧΕΡΝΩΝ

23

Χαρτ. ΙΘ' αἰ. (1800) διαστ. 16,5×23,5 ἐκ. μ. Φ. 137

1. (φφ. 2 - 20) : «*Τύποι καὶ Χαρακτήρες ἐπιστολῶν μ' : Παλαιοί, Ἐκ τῶν τοῦ Κοφιζοῦ λιβανίου ἡρανισμένοι ...*».

2. (φφ. 26 - 89) : «*Ἐπιστολαὶ τοῦ ἐν Διδασκάλοις ἀρίστου Κυρίου Δανιὴλ Πατριάρχου [;;;] Κεραμέως*».

Περιλαμβάνονται ἐν συνόλῳ 62 ἐπιστολαὶ ἀπευθυνόμεναι : τῷ Παναγιωτάτῳ, Ἰωάννῃ τῷ Βαλέττῳ, Χρυσάνθῳ, τῷ διδασκάλῳ Μισαήλ, Γεωργίῳ τῷ Γραμματικῷ, Δωροθέῳ, Ἰακώβῳ τῷ Σαμίῳ, τῷ μακαριωτάτῳ Ἀλεξανδρείας, τῷ ἀρχοντὶ δραγομάνῳ, Παρθενίῳ ἱεροδ. κἄ.

3. (φφ. 92 - 94) : «*Ἐγκώμιον πρὸς τὴν μεγαλοπρεπεστάτην θεοσεβεστάτην καὶ Γαληνοτάτην κυρίαν κυρίαν Αἰκατερί(ν)αν β' : αὐτοκρατορίσαν πάσης γῆς ῥώσσαν καὶ τῶν λοιπῶν παρὰ τοῦ εὐτελοῦς Δανιὴλ μοναχοῦ τοῦ Κεραμέως*»³⁹.

4. (φφ. 98 - 132) : «*Ἀποστόλη τοῦ Φιλαδέλφεως Ἀ' Ἐλεγχος τοῦ Ἰσιδοταλακισμοῦ[;] τῆς Ἑλλάδος, ἥτοι Ἐγχειρίδιον περιέχον ἔλεγχον ἅμα καὶ διασυσμὸν τῆς ἐνταῦθα ἐκδιδομένης ἀφιερωτικῆς ἐπιστολῆς, ἣν ἔγραψε μὲν Ἀθανάσιος Πέτρον Ψαλίδα(ς) ἐπεμφε δὲ κἄποιος πραγματιστῆς εἰς τὸν ἡγεμόνα τῆς Οὐγκροβλαχίας Ἀλέξανδρον τὸν Μουροῦζην...*»³⁹.

φ. 1β : ἀντεγράφη τὸ παρὸν διὰ χειρὸς Παναγιώτου Βραδινοῦ. Ἐν ἔτει 1800.

24

Χαρτ. ΙΗ' αἰ. διαστ. 16×22,5 ἐκ. μ. σσ. 442

1. (σ. 30) : «*Νόμιμον*».

Προηγεῖται πίναξ (σσ. 1 - 29). Κεφάλαια α' - λγ'. Κεφ. α' : *Περὶ τοῦ*

39. Τοῦ κειμένου τούτου, ἀνεκδότου ὡς πιστευόμεν, ἐτοιμάζομεν τὴν ἑκδόσιν.

μή πρὸς τὸ τῶν ἀμαρτημάτων μέτρον ... Κεφ. λγ' : Περὶ ἀκολουθίας εἰς τοὺς ἐκ τῶν Λατίνων ἐπιστρέφοντας. Ἡ γραφή προδίδει φιλόκαλον χεῖρα. Πλήθος σχεδίων καὶ ἄλλων κοσμημάτων, ἐν δὲ τῇ σ. 40 ἐγχρωμος παράστασις τῶν ἀνθρωπίνων ἐλαττωμάτων. Ἐπίτιτλα ἐρυθρά.

2. (σ. 363) : «Χρυσάνθου πρεσβυτέρου καὶ ἀρχιμανδρίτου τοῦ ἁγιοτάτου ἀποστολικοῦ καὶ πατριαρχικοῦ θρόνου τῶν ἱεροσολύμων περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς μετανοίας». Ἐν τέλει : ἀφογ' <1773>.

σ. 29 : ὑπάρχει δὲ ὁ παρὼν νόμος τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου νικολάου εἰς ἅγιον βλάσιον⁴⁰. καὶ ὅς τις τολμήσῃ, καὶ τὸν ἀποξενώσῃ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ τοῦ ἱερὸν μοναστήριον, νὰ ἔχει τὴν κατάραν τῆς παναγίας, καὶ τοῦ ἁγίου νικολάου ὁ δὲ φοβερός κριτὴς νὰ τὸν πεδεύσῃ ὡς ἱερόσυλον :

1794 μαρτίου 25. ἀφιερῶθῃ ἐκ τοῦ νεοφύτου προηγουμένου γγερμπεσιώτου⁴¹.

σ. 442 : Τὸ παρὼν, νόμος πᾶρχῃ εμοῦ νεκταρήου ἱερομονάχου προηγούμενου ἀγνήκολαίτη καὶ ὥπῃς μου τον ἀποξενόσι νὰ ἔχῃ τὴν κατάραν του θεοῦ καὶ του αγῆου, νηκολάου του θαύματουεργοῦ καὶ ἀποθένοντας ἐγὼ νὰ τον κληρονομήσι το μάναστήρι τοῦ αγῆου νηκολάου. ἡς χορήγον ἀγῆον βλάσιων καὶ (ν)ὰ μὴ λητουεργήσουν ν πατέρες δῆο σαράντουεργα νέκταρήου ἱερόμοναχου.—1774—ἀπρήλῃου—8—

25

Χάρτ. ΙΖ' αἰ. (1629) διαστ. 15,5 × 21,5 ἐκ. μ. σσ. 344

Νομοκάνων.

Προηγεῖται πίναξ (σσ. 1 - 15). Ἐν σσ. 16 - 17 κεφάλαιον Κανονικὸν Ἰω. Χρυσόστομου «πῶς δεῖ συνάγειν τὰ ἐπιτίμια τῶν ἀμαρτημάτων». Ἀπὸ σσ. 109 - 127 ἡ ἀρίθμησις ἄτακτος. Εἰς τὸ ἔσω μέρος τῆς προσθίας πινακίδος τῆς σταχώσεως : προηγούμενος γαβριήλ· σ. 1 : 1755.

σ. 341 : + τὸ παρῶν νόμιμον ἐγγραφῇ διὰ χειρὸς εμοῦ νικολάου ἀναγνώστου τοῦ νεράντζου ἐν ἔτει αχκθ <1629>. δεκέμβριον ε', καὶ οἱ ἀναγινώσκον(τες) δὲ αὐτὸ ἔυχεσθε ὑπὲρ εμοῦ :

σ. 342 (μεταξὺ διαφόρων ἄλλων ἀφιερωματικῶν σημειωμάτων) :

Κατὰ τὰς 20 τοῦ 8βρίου μηνὸς τοῦ 1840 ἔτους ἡμερὰ Παρασκευῇ, ὥρα 4 : ἔκαμε ἕνας ὑπερβολικὸς Συσσμός.

Διὰ παλαιότερας χειρὸς :

δὲν ἠμπορῶ νὰ σίωπισο. τῆς χάρις καὶ τημαῖς ὅπου ἔλαβα ἀπο τοὺς

40. Ἐν τῇ τ. δῆμῳ Λαπαθῶν τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων. Βλ. σχετικῶς Γ. Παπανδρέου, Καλαβρυτινὴ Ἐπετηρίς, ἐν Ἀθήναις 1906, σσ. 84 κέξ.

41. Καταγομένου δηλ. ἐκ τοῦ χωρίου Γκέρμπεσι τοῦ τ. δήμου Λαπαθῶν τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων.

προκουρατόρους μου καὶ ἀνορίτες μου. μα ἡμε πτοχός καὶ δεν ἡπορὸ να κάμο το χρέος μου. μόνον κακα ///// Κυρίον. τὸ θεον ἀλεφτον ἡμας ο θεός.

σ. 343 : Κατὰ τας 20 8βρίου μηνὸς τοῦ / / / 1840 ἔτους ἡμέρα στ : ὥρα 4 : ἔκαμε ἕνας Συσσμός ἀπὸ τοῦς ἐπισημοτέροισι Συσσμοῦς ὥστε εὐχῆ-σθηκε τὸ Ἑγουμενικόν, πλὴν εἰς τὴν Ζάκηνθον ἔγυνε πολλὴ ἐπησιμότερος ἀπὸ ἐδῶ ἐπειδὴ ἐκατεδάφησε τὸ εἶμησι τῆς πόλεως καὶ ἐφονεύθησαν καὶ πολλοὶ Ἀνθρώποι. 1840 : 8βρίου 22.

Στάχωςις ἐκ ξυλίνων πινακίδων ἐπενδεδυμένων διὰ μελαίνης βύρσης.

ΣΤ

ΑΝΩ ΜΟΝΗ ΔΙΒΡΗΣ

26 (16)

Χαρτ. ΙΖ' αἰ. διαστ. 14,8 × 20,3 ἐκ. μ. Φ. 104

1. (φφ. 2α) : Λειτουργία Ἰω. Χρυσοστόμου.
 2. (φ. 24α - 60β) : Λειτουργία Μ. Βασιλείου (Εὐχὴ τῆς Προθέσεως).
 3. (φ. 60β) : Πασχάλιον. (Ἀρχεται ἀπὸ τοῦ ἔτους αχξβ' <1662>).
 4. (φ. 61α) : «Περὶ τῆς θείας λειτουργίας τῶν προηγιασμένων».
 5. (φ. 62α) : Λειτουργία Γρηγορίου πάπα Ρώμης.
 6. (φ. 74α) : Εὐχαὶ (δὶ' ἀνομβρίαν, τρυγὴν ἀμπέλου, ἄγραν ἰχθύων), εὐαγγελικαὶ περικοπαὶ κλπ.
- φ. 28β : 1754 μαρτίου ἀνθμος ιερωμοναχος.
- φ. 29β : ἀβακονὺμ ιερομοναχος.
- φ. 32β : ο ἀγγελακης ο πουραζερισ μου δ ἡγαπιμενος ο φιλος μου και ο γιαννος ο φιλος μου και ο ἀγγελακης ο [...].
- φ. 59β : 1754 ἀπριλίου 16 ἀνθμος ιερομοναχος.
- Ἑλληνίης κατὰ τινὰ φφ.

27 (13)

Χαρτ. ΙΗ' αἰ. διαστ. 14,8 × 20,3 ἐκ. μ. Φ. α-γ + 149

«Βιβλίον περὶ ἐκλογῆς ὀνομάζεται. τοῦτο ἐκ διαφόρων».

Κεφάλ. ἀρχ. : Ἐὰν ποιήσῃ τινὰς ἁμαρτίας ἐμετανόησεν καὶ παλιν ἔπεσεν, τάχα ἀπώλεσε τὴν μετάνοιαν.

Κεφάλ. τέλ. : Τοῦ ὁσίου π(ατ)ρός, ἡμῶν ἰωάννου τοῦ ἐν λυκῶ.

Περιλαμβάνει ψυχοφελεῖς διηγήσεις, ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ Γεροντικοῦ, μοναχικὰς διηγήσεις καὶ ἕτερα τοιοῦτου εἶδους κείμενα.

φ. 194β : 1780 ἐν μηνὶ ἀπρηλῷ χάση ἦλθε στο χορὸ τοι δηβρη ἀπο τον χουτουμνη⁴² δηα το χρεος και μας εγηρεβε δοσιμο δεκα πουγγηα

42. Ἐκ τῆς ἐν Γαστούνη κυριάρχου τουρκικῆς οἰκογενείας τῶν Χωτομαναίων

ασιπρα πεσηναδο [;] και η χρηστηγανή ην τησαγετεν [;] ρεστο. απο τιν πινα διατη επιγενε το βατζελη το γενημα τεσερα γρουσα και επεθενανε ο κοσμος απο τιν πινα. και δηα τουτο εφηγανε και επηρανε τον κοσμο ολον και βλεπανε στα ματια τους ο κοσμος ενας τον αλον.

Τὸ χφ. διατηρεῖται ἄριστα, εἶναι δ' ἐσταχωμένον διὰ βύρσης.

28 (7)

Χαρτ. ΙΗ' αἱ. διαστ. 14,4 × 20,9 ἐκ. μ. σσ. 247

1. (σσ. 1 - 176) : Ἀ δ ἡ λ ο υ, «Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, δροι κατὰ πλά-
τος καθ' ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς τὸ ἐδικόν
μας πεζὸν καὶ ῥωμαϊκὸν ἰδίωμα ἐρμηνευθέντες». Ἀρχ. : Ἐρώτησις α'. Ἐπει-
δὴ ἐλάβομεν ἀδειαν καὶ ἐρωτῶμεν... Τελ. : [Ἐρώτ. νε'] ... εἴτε οὖν ἐσθίετε,
εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε.

2. (σσ. 178 - 180) : «Ἐπιτίμια τοῦ μεγάλου Βασιλείου». Ἀρχ. : Ἀνί-
σως τινας ὄντας υἱοὺς ἀμελεῖ νὰ προστίχεται, ἢ νὰ ἐκτιθῇ τοὺς ψαλμούς...

3. (σσ. 186 - 247) : (Συνεσταχῶθη χφ. ιστ' - ιζ' αἱ. περιέχον ψαλμούς).

29

Χαρτ. ΙΣΤ' - ΙΖ' αἱ. διαστ. 15,5 × 21,8 ἐκ. μ. σσ. 486

1. (σσ. 5 - 58) : «Ἀρχικανων τῶν ἁγίων καὶ πανεφήμων ἀποστολῶν». Ἀρχ. : Ἐγὼ Πέτρος [...] διατάσω μὲν τοῖς δούλοις ...

Τελ. : ... ὅσοι εἰσὶν ἔξω ἀπὸ κανόνων.

Κεφάλαια α' - ρμδ'. Γραφή ιστ' αἱ.

2. (σσ. 61 - 408) : Νομοκάνων Μαλαξοῦ.

Ἀρχεται διὰ τοῦ γνωστοῦ : «Θησαυρὸς κεκρυμένος ...», ἐν δὲ φ. 62 ἀναγράφεται ὅτι «ἤνυσται ἡ βίβλος ... ἐνέτι ζρξε < 7165 > ⁴³ ἰνδικτιῶν ι'». Ἐπεταί πίναξ.

3. (σσ. 418 - 483) : Τυπικόν.

σ. 408 : *δησιτίχσμενη εἰληδος*.

1832 *Κανο ἐναθήμισην ἤλθε ο βασιλέας ὁθον*.

1834 *ὁ χαλασμός τὸν μοναστιριῶν και τον εκλίσιον και η κατεσκήνη τὸν ειερατήου.*

εἰγγνατιος εἰερομόναχος ὠγδο-ειτης.

ἡ Χουτουμαναίων, περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλεῖ καὶ ὁ Rouqueville. Βλ. Γ. Παπανδρέου, Ἡ Ἡλεία διὰ μέσου τῶν αἰώνων, Ἐν Ἀθήναις 1924, σσ. 347, 349. Γ. Α. Χρυ-
σα ν θ α κ ο π ο ὕ λ ο υ, Ἡ Ἡλεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ἐν Ἀθήναις 1950, σσ. 16,
134 κέξ. Ν τ ἰ ν ο υ Δ. Ψ υ χ ο γ ι ο Ὑ, Ὁ Κώδικας Παναγίας τῆς Λεχαινίτισσας,
ἐν Πάτραις [1950], σσ. 89, 90, 92. Μ. Σ α κ ε λ λ α ρ ἰ ο υ, Ἡ Πελοπόννησος κατὰ
τὴν β' Τουρκοκρατίαν, Ἀθήναι 1939, σ. 73.

43. Ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως : 1656 57.

σ. 482 (ἐν τέλει τοῦ Τυπικοῦ) : + *ἔτει ζξϛ <7066>*⁴⁴ *ἐν μηνι Ὀκτωβρίῳ ἡμέρα γ'.*

Εἰς τὸ ἔσω μέρος τῆς σταχώσεως : *επροσηλωσε δ παρασκεβας ἓνα κομματι ἀμπελη σπηρορο του τοιχου ἀπουπανου στο πλε(ν)ρο του μηλονα.*

εγραφθη και ο σπηληος απο το βελημαχη μηα προθεση σπηληο και πανορηα.

σ. 2 : *1821 του βαγγελισμου ανιμερα εγινη η φωτια ης τιν πατρα οπου ἐσίκωσάν επαναστασι η χριστιανι ης τους αβαρβαρρους.*

30 (1)

Χαρτ. ΙΗ' αἰ. διαστ. 15,2 × 20 ἐκ. μ. Φ. 298

Νομοκάνων Μαλαξοῦ.

Φύλλα τινὰ τοῦ κώδικος ἐξέπεσαν. Ἐν φ. 1 εἰς τὸ γνωστὸν σημεῖωμα⁴⁵ *περὶ τῆς γραφῆς τοῦ κώδικος ὑπὸ τινος κυρ Δημητρίου ἀναφέρεται ὡς ἔτος γραφῆς : ζσο' <7270>*⁴⁶.

31 (11)

Χαρτ. ΙΘ' αἰ. διαστ. 18,7 × 25,5 ἐκ. μ. Φ. 19

«Μῆν σεπτεμβριος εἰς τὰς θ' τῶν ἁγίων καὶ δικαίων θεοπατόρων ἰωακείμ καὶ ἄννης εἰς το κ(ύρι)ε ἐκέκραξα τροπάρια πρὸς δμοια».

32 (19)

Χαρτ. ΙΗ' αἰ. διαστ. 15,4 × 22,3 ἐκ. μ. σσ. 694

Νομοκάνων Βλαστάρεως.

Κατὰ τάξιν ἀλφαβητικὴν : Α' στοιχεῖον : α' *Περὶ τῶν ἀρνησαμένων τὴν ἀμώμητον ταύτην τῶν χριστιανῶν πίστιν* β' *Περὶ διαφορῶν αἱρέσεων... Β' στοιχεῖον : α' Περὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος.*

Ἐν ἀρχῇ τοῦ κώδικος πίναξ καὶ ἀκολουθῶς : *«Προθεωρία»* τοῦ *Ματθαίου Βλαστάρεως.*

Ἐν σ. 2 (μεταξὺ ἄλλων) : *αφηροθη ο παρον ης στον ναωι κυριου ης 1723 ///// πατρηαρχηκηνη μονην της υπεραγι ////////////////////////////////// πλησιον των ////////////////////////////////// του μορεως.*

44. Ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως : 1557.

45. Βλ. σχετικῶς *Λίνου Πολίτη*, Ὁδηγὸς Καταλόγου Χειρογράφων, Ἀθήναι 1961, σ. 86.

46. Ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως : 1761/62.

33 (14)

Χαρτ. ΙΗ' αί. διαστ. 19,5×28 εκ. μ. Φ. 14+σσ. μστ'+813

Νομοκάνων Βλαστιάρεως.

Τὰ κεφάλαια συντεταγμένα κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν. Προηγείται πίναξ, ἐν σσ. γ' κέξ. ἡ γνωστὴ «Προθεωρία» τοῦ Ματθαίου. Ἀπὸ τῆς σ. 761 ἄρχεται τὸ «Κανονικόν» τοῦ Ἰω. τοῦ Νηστευτοῦ ὑπὸ Ματθαίου καὶ ἐπονται διάφορα ἄλλα κείμενα νομοκανονικοῦ καὶ τυπικοῦ περιεχομένου.

Στάχωςις βυρσίνη, στερεά, μετὰ κοσμημάτων.

34 (9)

Χαρτ. ΙΗ' αί. διαστ. 15,8×21,7 εκ. μ. σσ. [3]-225

1. (σσ. [3] - 73) : «Περὶ Συνοικεσίων». (Βαθμοὶ συγγενείας καὶ ἐξέτασις αὐτῶν εἰς περίπτωσιν γάμου).

2. (σσ. 75 - 225) : Ἐξομολογητάριον, ἐπιγραφόμενον «Νομοκάνονον πάνυ πλουσιώτατον, ἐκλελεγμενον ὑπο πολλῶν θεοφόρων π(ατέ)ρων».

Ἐν αὐτῷ περιλαμβάνονται κείμενα Ἰω. Χρυσοστόμου, Νηστευτοῦ (ἐκ τοῦ Ματθαίου), Νικηφόρου ΚΠόλεως, Βαλσαμῶνος καὶ Εὐφραίμ.

35 (10)

Χαρτ. ΙΘ' αί. διαστ. 11,2×16,8 εκ. μ. σσ. 190

«Ἰωάννου τοῦ ἐκ τῆς Αἰνδον Ἐρωταποκρίσεις πνευματικάι, παρὰ Νικολάω γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων».

Πρόκειται περὶ ἀντιγράφου ἐκ γνωστῆς ἐντύπου ἐκδόσεως, περὶ ἧς βλ. Ἐ. L e g r a n d, B. H., ΙΗ' αί., τ. Β', Paris 1928, σ. 443. Ἐν σ. 1 : «Ἐφερα ἀπὸ τοῦ ἁγίου δρος. Ἀγαπίου Παπανδρόπουλος».

Ἐν ἀρχῇ ὑπάρχει καὶ ἡ ἐξῆς σημείωσις : ἀντεγραφή παρ' ἐμοῦ κατὰ μῆνα Ἰανουάριον κατὰ ἔτος αἰωβ 1812.

36 (2)

Χαρτ. ΙΗ' αί. διαστ. 10,4×15,3 εκ. μ. Φ. 28

Ψαλτήριον.

Ἀρχεται : Μακάριος ὁ ἀνὴρ ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βονλῇ ἀσεβούντων καὶ ἐν ὁδῷ ἁμαρτωλῶν... (Ψαλμὸς Α', 1).

37 (4)

Χαρτ. ΙΗ' αί. διαστ. 14×19 εκ. μ. Φ. 46-137

Ἀστάχωτος κώδιξ, ἀκέφαλος καὶ κολοβός, περιέχων ψυχοφελεῖς διηγήσεις, κεφάλαια ἐκ τοῦ Γεροντικοῦ, νομοκανονικὰς διατάξεις κλπ.

Τὸ φ. 93 ἐλλεῖπει.

38 (5)

Χαρτ. ΙΖ' αί. διαστ. 10 × 15 εκ. μ. σσ. 222

Ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Ἄρχ. : ... καὶ εἶπε κύριος ὁ Θεὸς τῷ Νῶε. Τὸ τόξον μου...

Τελ. : [περὶ Ὁζίου βασιλείας] : Ἰδὼν τὸν *η(υδ)ν κ(α)θήμενον ἐπὶ θρόνου...*

Ἀπὸ σ. 207 Πασχάλιον ἀρχόμενον : † *αχνη* <1628> — *ζρλς* ' *ινδ. ια* ', καὶ τελ. ἐν ἔτει : *αχνη* <1658>.

39 (17)

Χαρτ. ΙΗ' αί. διαστ. 15 × 20 εκ. μ. σσ. 382

Νομοκάνων Μαλαξοῦ.

Προηγεῖται πίναξ τῶν κεφαλαίων, καθ' ὃν ταῦτα ἀνέρχονται εἰς σζδ', Ὁ κῶδιξ εἶναι κολοβὸς καὶ γύρωθεν φέρει ἰχνη ἐξ ὕγραςίας. Ἐξ αὐτοῦ (σσ. 348 - 354) ὁ Κ. Δ. Ψ υ χ ο γ ι ὀ ς ἀντέγραψε καὶ ἐξέδωκε Τακτικὸν τι τοῦ ΙΖ' αί. Βλ. περιοδ. «Ἡλειακά», τχ. ΚΑ' (1961), σσ. 642 - 644.

40 (15)

Χαρτ. ΙΗ' - ΙΘ' αί. διαστ. 14,5 × 18,7 εκ. μ.

Κῶδιξ τῆς Μονῆς.

Ἐν φ. 1 ὁ τίτλος : *1714 ἐν μηνι μαῖω 5' προόδου του μοναστηριου τῆς ὑπερογίας Θεοτόκου τῆς Χρυσοπυγῆς διαναγραφῶν τας τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν ταῖ ὀνόματα ναῖον καὶ παλεοῦ.*

Εἶναι προφανές ὅτι ὁ κῶδιξ περιλαμβάνει καὶ τὰς ἀναγραφὰς παλαιότερου τινός, μὴ σωζομένου πλέον. Αἱ ἀναγραφαὶ ἀρχονται ἀπὸ τῶν πρώτων ἑτῶν τοῦ ΙΗ' αἱ. καὶ περατοῦνται εἰς τὰ μέσα τοῦ ΙΘ' αἱ. Παράφυλλον τι τῆς ἀρχῆς, μέ σημειώσεις, ἔχει ἀποκοπῇ. Στάχωςις προχειροτάτη, κατεστραμμένη ⁴⁷.

47. Ὁ κῶδιξ, ὡς εἰκόσ, περιλαμβάνει καὶ ἀρκετὰς ἀφιερώσεις κατοίκων τῶν πέριξ χωρίων. Ἐν φ. 63α ἀναγινώσκουμεν : *Πετοους 1794 Φεβρουαρίου 10. εγραφη ο ατριάς στην αγιάν προθεσιν τους γονεους τοῦ. χρηστο. σταμο. ατρηα. γηρογούλα.*

Ὁμοίως ἐν φ. 63 β : *Πετοους 1798 απριλιον 21 εγραφη ο σταματης στην αγιάν προθεσι ξεφονησι. ζαφιρη. μαρουλά. σταματη. κατερηνη.*

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρου χωρίου, τοὺς *Πεταίους*, κατήγετο καὶ ὁ καταβαλὼν τὰ ἔξοδα πρὸς ἀνιστόρησιν τοῦ καθολικοῦ τῆς Ἀνω μονῆς, ὡς ἀναγράφεται εἰς τὴν σχετικὴν ἐφ' ὕργοις ἐπιγραφὴν, τὸ κείμενον τῆς ὁποίας ἔχει ὡς ἀκολούθως :

† ΕΤΟΣ ΩΩΤΗΡΗΩΝ ~ ΑΧΕΞ [1667]

ΑΝΗΣΟΡΗΘΗ Ο ΘΙΩΣ ΚΑΙ ΠΑΝΣΕΠΤΟΣ ΝΑΟΣ ΟΥΤΩΣ ΤΗΣ ΥΠΑΝΥΠΕΡΕΥΛΟΓΙΜΕΝΗΣ ΕΝΔΟΞΟΥ ΔΕΣΠΗΝΗΣ ΗΜ(ΩΝ)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
ΜΟΥΣΙΚΟΙ ΚΩΔΙΚΕΣ
(ΙΗ' — ΙΘ' αἰ.)

Α' ΑΝΩ ΜΟΝΗ ΔΙΒΡΗΣ

α) «Κεκραγράριον Πέτρου Πρωτοψάλτου βυζαντίου» φφ. 91, ΙΘ' αἰ., διαστ. 13,6 × 18,7 ἐκ. μ.

Β' ΜΟΝΗ ΚΡΕΜΑΣΤΗΣ

β) «Ἀπανθισμα τῆς Ἀνθολογίας», φφ. 144, ΙΘ' αἰ., διαστ. 12,5 × 19,4 ἐκ. μ. Προηγείται πίναξ τῶν μουσικῶν σημείων. Περιέχει ἀκολουθίας, εὐλογητάρια εἰς ἑορτάς, Ἀκάθιστον ὕμνον, λειτουργίαν Μ. Βασιλείου, Ἀναστασιματάριον. Συνθέσεις : Πέτρου Λαμπαδαρίου Πελοποννησίου, Γεωργίου Λεσβίου, Γεωργίου Κρητός, Μανουὴλ Πρωτοψάλτου, Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος, Ἰακώβου Πρωτοψάλτου, Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου, Γρηγορίου Πρωτοψάλτου, Δανιὴλ Πρωτοψάλτου, Ἰωάννου τοῦ νῦν Λαμπαδαρίου, Γερμανοῦ.

Γ' ΜΟΝΗ ΣΚΑΦΙΔΙΑΣ

γ) (10). Κώδιξ ἐκ φφ. 327, διαστ. 19,3 × 27,2 ἐκ. μ. καλλιτεχνικῶς ἐστεινωμένος μὲ ἐντυπα κοσμήματα. Φ. 1 : «Ἀρχὴ σὺν Θεῷ ἀγίων τῶν σημαδίων τῆς ψαλτικῆς τέχνης τῶν τε ἀνιόντων καὶ κατιόντων σωμάτων τε καὶ πνευ-

ΘΕΩΤΟΚΟΥ Κ(ΑΙ) ΑΗΠΑΡΘΕΝΟΥ ΜΑΡΙ(Α)C ΔΗΑ ΕΞΟΔΟΥ ΤΟΥ ΕΥΛΑ-
ΒΕSΑΤΟΥ ΑΡΧΩΝ

ΤΟC ΚΗΡ ΖΑΦΗΡΙ ΑΠΟ ΧΩΡΗΟ ΠΕΤΕΟΥC ΔΗΑ ΨΙ(ΧΙ)ΚΗΝ CΩΤΗΡΗΑΝ
Κ(ΑΙ) ΟΦΕΛΗΑΝ ΤΩΝ ΓΟΝΕ(ΩΝ)

ΑΥΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΟCΙΟΤΑΤΟΥ ΚΑΘΗ(ΓΟΥ)ΜΕΝΟΥ ΚΙΡΙΟΥ Κ(Υ)ΡΙΛΟΥ
ΗC ΠΟΛΑ ΕΤΗ ΕΝ ΜΗΝΙ ΜΑΙΩ

Σήμερον χωρίον μὲ τὴν ὀνομασίαν αὐτὴν δὲν ὀφίσταται. Μᾶλλον πρόκειται διὰ τὸ ἀπέναντι τῆς Δίβρης γορτυνιακὸν χωρίον Πέτα, (τοῦ Πέτα), τοῦ ὁποίου οἱ κάτοικοι καλοῦνται καὶ νῦν Πεταῖοι. Οὕτω δύναται νὰ δικαιολογηθῇ ὁ κατ' αἰτιατικὴν πληθυντικὸς ἀπαντῶν τύπος : Πεταίους. Εἰς τὸ ἔργον τοῦ Pier' Antonio Pacifico, Breve Descrizione Corografica del Peloponneso o Morea. Venezia 1704, σ. 128, ἡ ὀνομασία τοῦ πλησίον τοῦ Πέτα καί- μένου χωρίου Παραλογγοὶ ἀπαντᾷ ὡσαύτως κατ' αἰτιατικὴν : Paliolongus (= Παλιολογγός).

μάτων καὶ πάσας χειρονομίας τε καὶ ἀκολουθίας συντιθεμένης εἰς αὐτὴν παρὰ τῶν κατὰ καιροὺς ἀναδειχθέντων ποιητῶν παλαιῶν τε καὶ νέων». Περιλαμβάνει ἔργα διαφόρων μελωδῶν, ἐν οἷς : Ἰωάννης Γλυκός, Ἰωάννης Ξηρός, Γρηγόριος Ἱερομόναχος ὁ Ἀλυάτης, Χρυσάφης ὁ Νέος, Ἰω. Λαμασκηνός, Καμπάνης, Ἰω. Πλουσιαδινός, Ξένος Κορώης.

φ. 16 : «Ἀρχὴ σὺν Θεῷ ἀγίῳ τοῦ Μεγάλου ἐσπερινοῦ, ποιηθεῖς παρὰ διαφόρων παλαιῶν ποιητῶν καὶ ἐναρέτων ἀνδρῶν».

δ) (11). Διαστ. 19,3 × 27, φφ. 162. Συνθέσεις πολλῶν μουσικοδιδασκάλων (Ἰωάσαφ μοναχός, Παναγιώτης διδάσκαλος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, Κουκουζέλης, Μανουὴλ Ἀργυρόπουλος, Ἰω. Λαμπαδάριος κλπ.). Στάχωσις πολυτελής ἐκ καφὲ βύρσης· πορποῦται διὰ θηλυκωτήρων. Κατάστασις ἀρίστη. Ἐν φ. 162 β : *Τὸ παρὸν ἡπάρχει τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Κουτλουμουσίου. Κυπριανῶ τῷ ἱεροδιακόνῳ Μνίσθητη Κύριε.*

ε) (12). Χφ. ΙΘ' αἰ., διαστ. 17,8 × 24 ἐκ. μ., σσ. 825. Στάχωσις στερεά, καλῶς διατηρουμένη, ὥς καὶ τὸ ὅλον βιβλίον. «Στιχηράριον καλόφωνον ποιηθὲν παρὰ κτθ Γερμανοῦ ἀρχιερέως νέων Π(ατ)ρῶν. Μὴν Σεπτέμβριος» εἰς τὴν πρώτην τὴν ἀρχὴ τῆς ἰνδίκτου ἤτοι τοῦ νέου ἔτους· καὶ μνήμη τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν συμῶν τοῦ στυλίου».

σ. 825 : *Ἐτελειώθη τὸ παρὸν ἰς τοὺς —1807 : Φεβρουαρίου —5.*

στ) (13). Ἀκεφ., διαστ. 14,6 × 21 ἐκ. μ., φφ. 101. Συλλογὴ τετραδίων μὲ καλλιγεγραμμένα ἔργα : Γερμανοῦ Νέων Πατρῶν, Ζαφειρίου Ζαφειροπούλου, Δανιὴλ Πρωτοψάλτου, Ἰακώβου κλπ. Ἀπὸ τοῦ φ. 24 κέξ. : Πασαπνοάριον, Ἀναστασιματάριον, Δοξολογία, Ἑωθινόν.

ζ) (14) : Κῶδ. ιθ' αἰ., διαστ. 12,2 × 18 ἐκ. μ., ἐκ φφ. [5] — 95 (ἀκέφαλ.). Φ. 2 κέξ. αὐτοβιογραφικὸν σημεῖωμα μοναχοῦ τινος ἐκ Λάλα (ιθ' αἰ.). Φ. 5 : «Ὁ ἀκάθιστος ὕμνος (ὥς) ἐμελουργήθη παρὰ τοῖς ἀρχαίοις». Φ. 25 : «Τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ ἐβδομάδι, εἰς τὸ δεῦρον μέλος ἀρχαῖον παρὰ ἀνωνύμου». Ἐπεταὶ λειτουργία Μ. Βασιλείου, ὥς καὶ ἑτεροὶ ὕμνοι ποιηθέντες ὑπὸ διαφόρων μελωδῶν (Κοσμά μοναχοῦ Ἀγιορείτου, Γρηγορίου Πρωτοψάλτου, Δανιὴλ Πρωτοψάλτου, Πέτρου Λαμπαδαρίου Πελοποννησίου, Ἰω. Κλαυδιανοῦ). Ἐπίσης Χερουβικά καὶ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων.

η) (15). Ἀστάχωτος ἐκ φφ. 14, διαστ. 12,5 × 18,5 ἐκ. μ. Περιέχει : Στάσις κανονικῶν τῶν Κυριακῶν, Εἰς τὴν ὕψωσιν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, Εἰς τὴν ἐορτὴν τῶν Χριστογενένων, τῇ Ἀγίᾳ καὶ Μ. Πέμπτῃ, Εἰς μνήμας διαφ. Ἀγίων κλπ. ὑπὸ Πέτρου Βυζαντίου (Λαμπαδαρίου) κυρίως.

Ἄρ. 1 (φ. 94α), μον. Πορετσοῦ. Ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκάς.

ΜΝΗΜΩΝ 3 (1973)

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

ὡς δὲ πτε πολλοὶ ἐπεχέουσιν ἀμαρτάναι
 διὰ τὴν σὺν πτερεῖ τῶν πεπληροφορημένων
 ἐν ἡμῶν πραγμάτων. καθὼς ὁ παρὲς δεσ
 ἡμῶν οἱ ἀποστέλλει αὐτὸν καὶ ὑπερεβα
 ὑνόμενοι τοῦ λόγου, ἐδοξε καὶ μοι πα
 ρηκολουθῆναι ὅτι ἀποστέλλωσιν ἀκριβῶς
 καθ' ἑκαστοὺς γράψαι καὶ τίς ἐστὶν ὁ φίλος
 ἡμῶν ἐπὶ τῶν σὺν πτερεῖ αὐτῶν καὶ τῶν λόγων
 τῶν ἀσφαλῶν. ὅθεν ἐστὶν ταῖς ἡμέραις
 ὡς δευτέρου μασιλῶστος τοῦ δαίμονος, ἵθι
 ρά τὸ σὸμόματι Ζαχαρίας ἐξέφη καὶ ἐσάμην.
 Καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν θυγατέρων ἀσερῶν, καὶ
 τὸ ὄνομα αὐτῆς ἑλισάβετ. ἡ σαρὰ δὲ δίκαιοι
 ἀμβρότιοι ἐν ὧν πτερεῖ τοῦ θυ. πορὶ δὲ μοι ἐν
 πᾶσι ταῖς ἐν τοῖς καὶ δίκαιοι μασι τοῦ
 κύριου μοι. καὶ οὐκ ἡμῶν τοῖς τέκνοι, καθὼς
 ἡ ἐλισάβετ ἡμῶν ἐστὶν καὶ ἀμβρότιοι πτερεῖ
 κότῳ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἡ σαρ. ὅθεν ἐστὶ
 ἡ γυνὴ ἐστὶν αὐτῶν ἐν ταῖς ταῖς ἐστὶν ἡμῶν

ΠΙΝΑΞ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

Οἱ ἀριθμοὶ δηλοῦν τὸν ἀξοντα ἀριθμὸν τῶν χφφ. ἐν τῷ παρόντι καταλόγῳ. Δι' ἀραιῶν στοιχείων κατεχωρήθησαν τὰ ὀνόματα τῶν βιβλιογράφων καὶ διὰ κυρτῶν τὰ ὀνόματα συγγραφέων, ἔργα τῶν ὁποίων ὑπάρχουν εἰς τὰ χφφ.

Ἀββακοῦμ ἱερομ. 26.

Ἀγαθὰγγελος ἱερμ. 13.

Ἀγγελάκης 26.

Ἄγιον Ὅρος 35.

Ἄγιος Βλάσιος (χ. Καλαβρ.) 24.

Ἀγίου Νικολάου μονή (Καλαβρ.) 24.

Ἄγιων Θεοδώρων μονή (Καλαβρ.), σ. 94.

Ἄ θ α ν ά σ ι ο ς ἱερεὺς ἐκ Λεχαινῶν 19.

Ἀθανάσιος μητρ. Ἠλείας, σσ 93, 94, 95.

Αἰκατερίνα Β' 23.

ἀκολουθίαι 13, 15, 24.

Ἀλεξανδρείας πατριάρχης 23.

Ἀλιβιζόπουλος Δημήτρης 14.

Ἀναστάσιος ὁ Συναΐτης 4.

Ἀνθιμος ἱερομ. 26.

Ἀντώνιος μητρ. Ἠλείας, σσ. 93, 94, 96.

Ἀργυρόπουλος Μανουήλ, βλ. Μανουήλ

Ἀργυρόπουλος.

Ἀροανία (Καλαβρ.), σ. 94.

Ἀρσενικός μοναχ. 17.

Βαλέττας Ἰωάννης 23.

Βαλσαμών 34.

Βασίλειος ὁ Μεγ. 26, 28, Παράρτ. β', ζ'.

Βέης Ν., σσ. 92, 94.

Βελημάχη 29.

βιβλιοθήκαι μοναστ., σσ. 91 κέξ.

Βλάσταρις Ματθαῖος, βλ. νομοκάνονες.

Β ρ α δ ι ν ὀ ς Παναγιώτης 23.

Buchon, σσ. 92, 93.

Γαβριήλ πατρ. Κπόλεως 13.

Γαστούνη 27 σημ. 42.

Γερμανός, Παράρτ. β'.

Γερμανός μητρ. Χριστιανουπόλεως 9.

Γερμανός μητρ. Νέων Πατρῶν, Παράρτ.

ε', στ'.

Γεώργιος Κρής, Παράρτ. β'.

Γεώργιος Λέσβιος, Παράρτ. β'.

Γεώργιος ὁ Γραμματικός 23.

Γιάννος 26.

γιατροσόφια 14.

Γκερμπεσιώτης Νεόφυτος 24.

Γλυκὺς Νικόλαος 35.

Γρηγόριος ἐπίσκ. Νεοκαισαρείας 15.

Γρηγόριος ἱερομ. Ἀλνάτης, Παράρτ. γ'.

Γρηγόριος ὁ Θεολόγος 14.

Γρηγόριος πάπας Ρώμης 26.

Γρηγόριος Πρωτοψάλτης, Παράρτ. β', ζ'.

Δανιήλ (ὀπτασία) 13.

Δανιήλ Κεραμεὺς 23.

Δανιήλ Πρωτοψάλτης, Παράρτ. β', στ', ζ'.

Δερβιτζελεπή, βλ. Τερβιτζελεπή.

Δημήτριος (κὺρ) 30.

Διαμάντω (Ἀλιβιζοπούλου) 14.

Δίβρη 27, 40 σημ. 47.

Δίβρης ἄνω Μονή 40.

Διονύσιος καθηγούμε. Σκαφιδιῆς 16.

δραγομᾶνος 23.

Δωρόθεος 23.

εἰκόνες 1, 6, 13, 16.

Ἐξομολογητάριον 21.

Ἐπανάστασις 1821, 29.

ἐπιστολαὶ 3, 14, 23.

Εὐφραῖμ 34.

Ζάκυνθος 25.

Ζαφείρης (ἐκ Πέτα) 40 σημ. 47.

Ζαφειρόπουλος Ζαφείριος, Παράρτ. στ'.

Ζωγραφιάδης Νικόδ. 10.

Ζωγράφος Σωφρόνιος 10.

Ἠλίας καὶ ληστής (διάλογος) 14.

Ἠλις 29.

Ἠσαΐας ἡγούμε. Σκαφιδιῆς 13.

Θεοτοκάριον 10.

Θεοφύλακτος αρχιεπ. Βουλγαρίας 11.

Θύμιος, γραμμ. πασά, 19.

*Ιάκωβος Πρωτοφάλης, Παράρτ. β', στ'.

*Ιάκωβος Σάμιος 23.

*Ιγνάντιος Ιερομ. 29.

*Ιμπραήμ πασάς, σ. 93.

*Ιωάννης Γλυκός, Παράρτ. γ'.

*Ιωάννης Δαμασκηνός 15.

*Ιωάννης εδαγγ. 1.

*Ιωάννης Λαμπαδόριος, Παράρτ. β', δ'.

*Ιωάννης ό εκ Λίνδου 35.

*Ιωάννης ό εν Λυκώ 27.

*Ιωάννης Νηστευτής 33, 34.

*Ιωάννης Ξηρός, Παράρτ. γ'.

*Ιωάννης Πλουσιανός, Παράρτ. γ'.

*Ιωάννης Χρυσόστομος 15, 25, 26, 34.

*Ιωάσαφ μοναχ. Παράρτ. δ'.

*Ιωσήφ μητρ. 'Ωλένης 9, 13.

Καλίτζα 14.

Καμπάνης, Παράρτ. γ'.

Καράτουλα 8.

Κεραμεύς Δανιήλ, βλ. Δανιήλ Κεραμεύς.

Κλαυδιανός 'Ιωάννης, Παράρτ. ζ'.

Κορώης Ξένος, βλ. Ξένος Κορώης.

Κοσμάς 'Αγιορείτης, Παράρτ. ζ'.

Κουτλουμουσιού μονή, Παράρτ. δ'.

Κρεμαστής μονή 8.

Κριθαράς 'Αναστάσης 14.

κτητορικοί κώδικες 7, 8, 40, σσ. 93 - 94.

Κυπριανός Ιεροδ., Παράρτ. δ'.

Κυπριανός Ιερομ. (Φραγκοπή-
δημα) 7.

Κυπριανός Ιερομ. (Σκαφιδιάς) 19.

Κύριλλος ήγούμ. Κρεμαστής 8.

Κύριλλος ήγούμ. Χρυσοπηγής Δίβρης
40 σημ. 47.

Κωνσταντίνος 19.

Κωνσταντίνος Πρωτοφάλης, Παράρτ. β'.

Λάλα, Παράρτ. ζ'.

Λαμπάκης Γ., σ. 93.

Λάμπρος Σκ., σ. 92.

Λεόντιος Σχινάς, βλ. Σχινάς Λεόντιος.

Λεχαϊνά 9, 19,

Λιβάνιος σοφιστής 23.

Λουκάς εδαγγ. 1.

Μακάριος ό Κύπριος 13.

Μαλαξός Μανουήλ, βλ. νομοκάνονες.

Μαμουσία (χ. Αιγίου) 20.

Μανουήλ 'Αργυρόπουλος, Παράρτ. δ'.

Μανουήλ Πρωτοφάλης, Παράρτ. β'.

Μάρκος εδαγγ. 1.

Μάρκος Εδγενυδός 22.

Ματθαίος εδαγγ. 1.

Ματρώνα όσία 13.

Μεγάλου Σπηλαίου μονή σ. 94.

Μεταφραστής (= Καισάριος Δαπόντας ;)
14.

μετεωρολογικά 3, 13, 25.

Μηναίον 18.

μικρογραφίαι, βλ. εικόνες.

Μισαήλ διδάσκαλος 23.

μοναστήρια 29.

μουσικοί κώδικες, Παράρτ. α - η'.

Μουρούζης 'Αλέξανδρος 23.

Ναθαναήλ Ιεροδ. 8.

Νεκτάριος Ιερομ. 24.

Νεόφυτος Γκερμπεσιώτης 24.

Νεόφυτος Ιερομ. 8.

Νεόφυτος πατρ. Κπόλεως 13.

Νεράτζος Νικόλαος 25.

Νικηφόρος Ιερομ. 'Ρόδιος ό Κρής 13.

Νικηφόρος πατρ. Κπόλεως 34.

Νικόδημος Ζωγραφιάδης, βλ. Ζωγρα-
φιάδης Νικόδ.

Νικόλαος 8.

Νικόλαος 19.

νομοκάνονες 12, 16, 21, 24, 29, 30,
32, 33, 34, 37, 39.

Ξένος Κορώης, Παράρτ. γ'.

'Οθων βασιλ. 'Ελλ. 8, 29.

Οδγκροβλαχία 23.

Παΐσιος Ιεροδ. Σκαφιδιάτης 13.

Παναγώτης διδ. Μεγ. 'Εκκλ., Παράρτ. δ'.

Πανάρετος Ιερομ. 9.

Πανώρια 29.

Παπάζωλης Ἰωάννης 16.

Παπανδρέου Γ., σ.93.

Παπανδρόπουλος Ἀγάπιος 35.

πάπας Ρώμης 4.

Παραλογγοὶ 40 σημ. 47.

Παρασκευᾶς 29.

Παρθένιος ἱεροδ. 23.

πασχάλια 22, 26, 38.

Πάτρα 29.

Πέτα 40 σημ. 47.

Πέτρος Λαμπαδόριος Πελοποννήσιος, Παράρτ. α', ζ', η'.

Πέτρος Πρωτοψάλτης Βυζάντιος, Παράρτ. α', η'.

Πλουσιαδινός Ἰωάννης, βλ. Ἰωάννης Πλουσιαδινός.

ποιήματα 14, 19.

Rouqueville 27 σημ. 42.

Προκόπιος ἐπίσκ. Σμύρνης 13.

Προκόπιος ἱερομ. ἐκ Λεχαινῶν 9.

Πύργος 19.

Ρετεντοῦς μονή, σ. 94.

Ῥόδιος Νικηφόρος, βλ. Νικηφόρος ἱερομ. Ῥόδιος ὁ Κρής.

Ρουμελιώτης Διονύσιος 9.

Ῥώσσοι 23.

Σελήμ Γ' 13.

Σκαφιδιάς μονή 9, 13, 16, 17, 19.

Σπήλιος 29.

Σταυροδρόμιν (συνοικ. Κπόλεως) 13.

Στρέζοβα (χ. Καλαβρ.) 16.

Σχινᾶς Λεόντιος μοναχ. 20.

Σωφρόνιος Ζωγράφος, βλ. Ζωγράφος Σωφρόνιος.

Τερβιτζελεπή 14.

Τζιγάλας Ματθαῖος Κύπριος 22.

Τρίκερη (Παλαιά) 6.

Τριπολιτζά 9.

Φιλαδελφεὺς Ἀποστόλης 23.

Φιλάρετος μητρ. Ὠλένης 8, 19.

Φραγκοπήδημα 7.

Χαμίτ (Ἀβδούλ) Α' 13.

Χουρμούζιος Χαρτοφύλαξ, Παράρτ. β'.

Χουτουμάνης 27.

Χρύσανθος διδάσκαλος 23.

Χρύσανθος Ἱεροσολ. 24.

Χρυσάκης ὁ Νέος, Παράρτ. γ'.

Χρυσοπηγῆς μονή, βλ. Δίβρης ἄνω Μονή.

Ψαλίδας Ἀθανάσιος Πέτρου 23.

Ψυχογιός Κ. Δ., σσ. 93 - 94.